

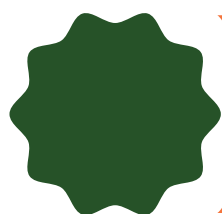

Funded by
the European Union

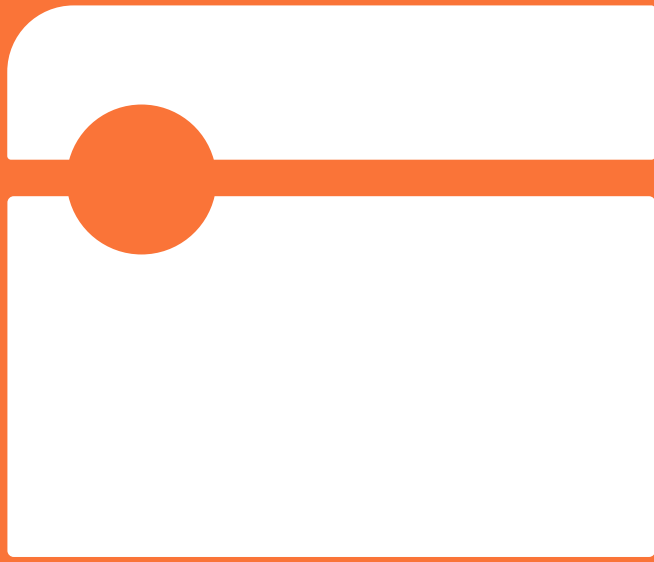

Regional Cooperation Council

Kratak vodič kroz rodnu analizu za kontakt tačke za vatreno oružje

Centar za kontrolu malokalibarskog i lakog naoružanja u Jugoistočnoj i Istočnoj Evropi (SEESAC) je osnovan na zajedničku inicijativu Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (*United Nations Development Programme* - UNDP) i Saveta za regionalnu saradnju (*Regional Cooperation Council* - RCC) sa ciljem jačanja nacionalnih i regionalnih kapaciteta za kontrolu i smanjenje širenja i zloupotrebe malokalibarskog i lakog oružja, doprinoseći tako povećanoj stabilnosti, bezbednosti i razvoju u Jugoistočnoj i Istočnoj Evropi.

Ova publikacija je nastala u okviru regionalnog projekta „Podrška jačanju borbe protiv nedozvoljenog posedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem na Zapadnom Balkanu (IPA/2021/425–067)“, koji finansira Evropska komisija, Generalni direktorat za susedstvo i pregovore o proširenju, kroz Instrument za pretpristupnu pomoć.

Za dodatne informacije kontaktirajte:
Šeficu SEESAC kancelarije
Bulevar Zorana Đinđića 64, 11000 Beograd, Srbija
Tel: +381 11 415 5300
www.seesac.org

Odricanje od odgovornosti

Stavovi u ovom dokumentu ni na koji način ne odražavaju stavove Programa Ujedinjenih nacija za razvoj, Saveta za regionalnu saradnju ili Evropske unije. Oznake koje se koriste i prezentacija materijala u ovoj publikaciji ne podrazumevaju izjašnjavaње Programa Ujedinjenih nacija za razvoj, Saveta za regionalnu saradnju ili Evropske unije u vezi sa: 1) pravnim statusom bilo koje zemlje, teritorije ili područja, ili njene vlasti ili oružane grupe; ili 2) ocrtavanjem njenih granica.

Urednik: Dragan Božanić

Naslov originala: A Brief Guide to Gender Analysis for Firearms Focal Points

Prevod: Isidora Vlasak

Dizajn: KNAP

Mesto i godina izdanja: Beograd, 2025

Štamaparija: Bigraf Plus

Tiraž: 20

ISBN-978-86-7728-408-4

© SEESAC 2025 - Sva prava zadržana

Zahvalnice

Želimo da se zahvalimo ministarstvima unutrašnjih poslova na Zapadnom Balkanu, i pre svega Kontakt tačkama za vatreno oružje, na njihovoj saradnji i doprinosu u izradi ovog Vodiča. Ovaj Vodič je nastao kao deo sveobuhvatne tehničke pomoći koju SEESAC pruža jačanju analitičkih, operativnih i institucionalnih kapaciteta Kontakt tačaka za vatreno oružje u regionu.

Vodič je pripremio Dragan Božanić, projektni analitičar za rodnu ravnopravnost i istraživanja pri SEESAC-u. Vodič se oslanja na *Obuku o veštinama kritičkog razmišljanja i analitičkim kapacitetima za Kontakt tačke za vatreno oružje*, koju je sproveo Alan Lapon, Glavni tehnički savetnik pri SEESAC-u, i *Obuku o analizi obaveštajnih podataka o vatrenom oružju za Kontakt tačke*, koju je održao Martin Van Der Meij, SEESAC-ov stručnjak za kontrolu malokalibarskog i lakog oružja. Oba ova eksperta su pružila veliki doprinos samom procesu izrade Vodiča.

Vodič takođe je uključio dragocene doprinose i uvide Jelene Bujaković, projektne specijalistkinje za malokalibarsko i lako oružje, i Julijane Buzi, specijalistkinje za regionalnu saradnju.

Svrha i struktura Vodiča

Svrha ovog Vodiča je da pruži podršku Kontakt tačkama za vatreno oružje u integrisanju rodne perspektive u njihove aktivnosti pomoću doslednog sprovođenja rodno osetljivog prikupljanja podataka i delotvorne primene rodne analize radi unapređenja obaveštajne slike. Nadovezujući se na postojeće Standardne operativne procedure, Vodič nastoji da olakša uvođenje rodne perspektive u redovne operacije Kontakt tačaka za vatreno oružje, i služi kao praktična alatka za bavljanje ključnim rodnim aspektima kriminala vezanog za vatreno oružje.

Vodič je podeljen u pet poglavlja.

Prvo poglavlje pruža kratak pregled ključnih podataka koji ilustruju rodnu dinamiku kriminala vezanog za vatreno oružje, kao i različita iskustva žena i muškaraca u ovom kontekstu. Takođe ukazuje na najvažnije aktivnosti sprovedene na Zapadnom Balkanu kako bi se rodna perspektiva uvela u kontrolu malokalibarskog i lakog oružja, kao i na napore da se ojačaju analitički, operativni i institucionalni kapaciteti Kontakt tačaka za vatreno oružje.

Drugo poglavlje objašnjava stratešku važnost integrisanja rodne perspektive u operacije Kontakt tačaka za vatreno oružje.

Treće poglavlje uvodi pojam rodno osetljivog prikupljanja podataka, i pruža detaljan pregled različitih vrsta rodne statistike koje su merodavne za rad Kontakt tačaka za vatreno oružje.

Četvrto poglavlje se fokusira na rodnu analizu, ispituje veze između rodne analize i kriminalističke analitike, i naglašava ulogu rodne analize u kreiranju sveobuhvatne obaveštajne slike. Takođe, ovo poglavlje pruža korak-po-korak metodologiju za primenu rodne analize u kontekstu operacija Kontakt tačaka za vatreno oružje.

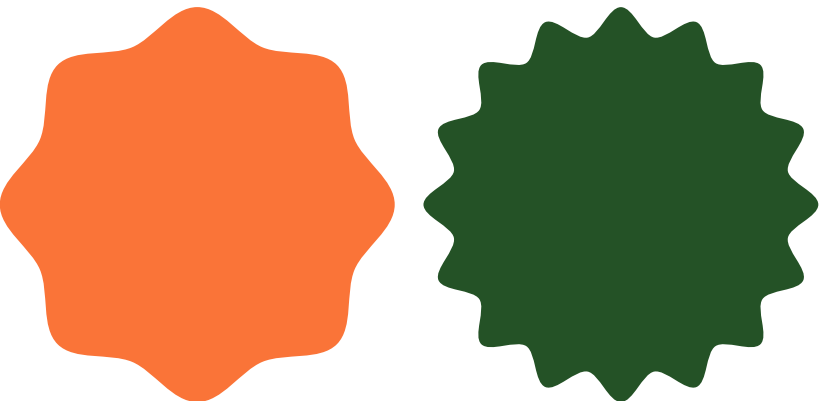
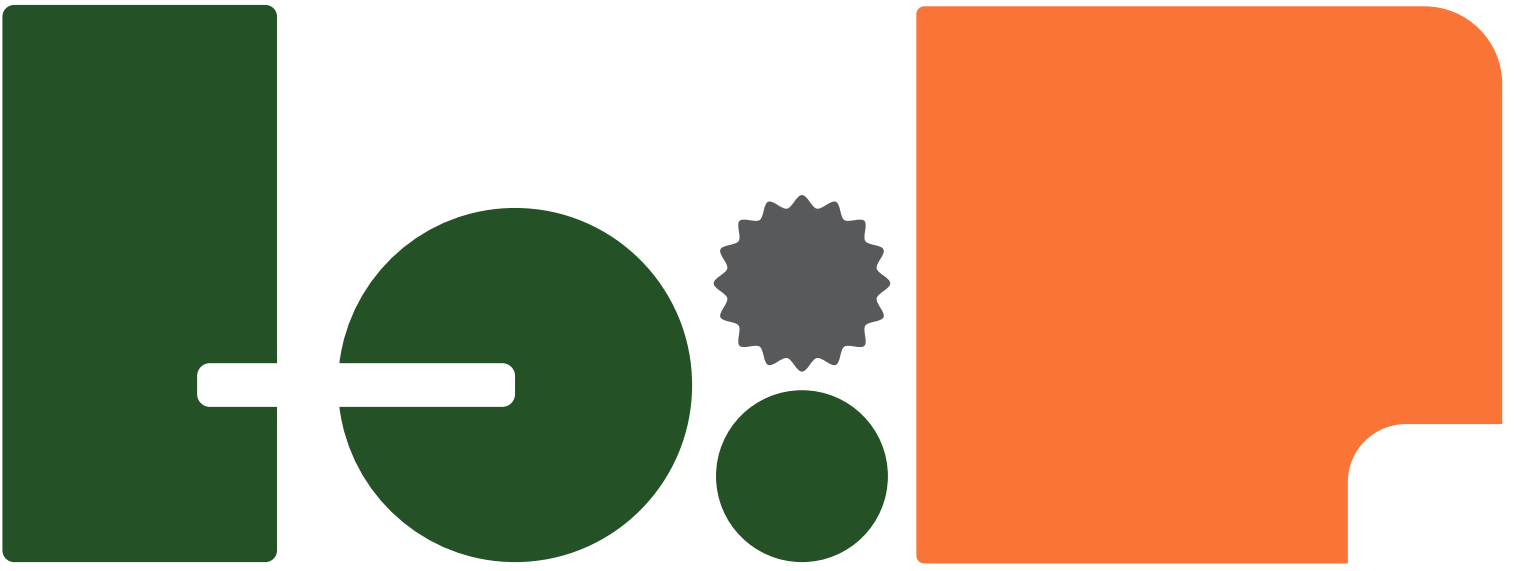
Konačno, **peto poglavlje** naglašava važnost uključivanja rodne analize u analitičke proizvode Kontakt tačaka za vatreno oružje.

Na kraju, Vodič obuhvata i **pojmovnik** sa definicijama glavnih pojmova koji su korišćeni u tekstu.

Sadržaj

Zahvalnice	5
Svrha i struktura Vodiča	6
1. Uvod	9
1.1 Zašto je rodna perspektiva važna za razumevanje i prevenciju kriminala vezanog za vatreno oružje?	10
1.2 Bavljenje rodnim aspektima vatrenog oružja na Zapadnom Balkanu	11
2. Strateška važnost uvođenja rodne perspektive u rad kontakt tačaka za vatreno oružje	15
3. Rodno osetljivo prikupljanje podataka	19
3.1 Rodna statistika	20
4. Rodna analiza	25
4.1 Rodna analiza i kriminalistička analitika	27
4.2 Od sirovih do obaveštajnih podataka: uloga rodne analize	28
4.3 Korak-po-korak smernice za uvođenje rodne analize u operacije kontakt tačaka za vatreno oružje	29
Korak 1: Prikupite podatke – Steknite uvid u položaj žena i muškaraca	31
Korak 2: Rodno osetljivi obaveštajni podaci – utvrdite rodne obrasce	34
Studija slučaja: Vatreno oružje i nasilje u porodici na Zapadnom Balkanu	36
Korak 3: Analizirajte uzroke – Ispitajte faktore na kojima počivaju utvrđeni obrasci	38
Studija slučaja: Vatreno oružje i nasilje u porodici na Zapadnom Balkanu	39
Korak 4: Odgovorite na utvrđene rodne obrasce	40
Korak 5: Formirajte rodno odgovornu obaveštajnu sliku	41
Korak 6: Pratite trendove i procenite odgovor	44
5. Primena rodne analize u analitičkim proizvodima kontakt tačaka za vatreno oružje	47
Studija slučaja: Izloženost mladih muškaraca nasilju vezanom za vatreno oružje – Primena rodne analize za izradu profila subjekata i problema	48
POJMOVNIK	53
SEESAC-ove odabrane publikacije o rodu i kontroli malokalibarskog i lakog oružja	57

---

1. Uvod

1.1 Zašto je rodna perspektiva važna za razumevanje i prevenciju kriminala vezanog za vatreno oružje?

Na Zapadnom Balkanu, detaljna¹ istraživanja pružila su obilje dokaza koji dokumentuju izražene rodne aspekte vatrenog oružja i kriminala povezanog s njim, kao i različita iskustva muškaraca i žena u tom pogledu. Ta istraživanja pokazuju da se rodni aspekti vatrenog oružja ogledaju u raspodeli oružja (u smislu potražnje i vlasništva), obrascima, dinamicima i karakteristikama kriminala vezanog za vatreno oružje, ali i u različitom uticaju zloupotrebe vatrenog oružja na žene i muškarce, njihovoj izloženosti nasilju izvršenom vatrenim oružjem, ulozi oružja u rodno zasnovanom nasilju i nasilju nad ženama, kao i u razlikama u iskustvima i stavovima prema vatrenom oružju.

Ovo je pregled ključnih podataka koji ilustruju rodnu dinamiku kriminala vezanog za vatreno oružje i različita iskustva žena i muškaraca u tom kontekstu:

1. **Vlasništvo, potražnja i pristup vatrenom oružju imaju izrazitu rodnu dimenziju.** *U regionu Zapadnog Balkana, muškarci poseduju 97,2 % ukupnog legalnog vatrenog oružja, dok je udeo žena vlasnika svega 2,8 %. Ovi obrasci su veoma postojani i dugotrajni, što se vidi i po tome što se godišnji trendovi izdavanja novih dozvola za oružje gotovo uopšte ne menjaju.*

Podaci iz regionalnog istraživanja sprovedenog 2024. pokazuju da će muškarci 3,5 puta češće izjaviti da žele da poseduju oružje—10,4 % muškaraca u odnosu na 2,9 % žena. Ova razlika je naročito izražena kod muškaraca starih između 18 i 30 godina, koji češće iskazuju pozitivne stavove prema posedovanju oružja od muškaraca iz drugih starosnih grupa.

Pored toga što češće poseduju oružje kao civili, muškarci u velikoj meri dominiraju i u profesijama bezbednosnog sektora, kao i u aktivnostima koje podrazumevaju nošenje ili upotrebu vatrenog oružja. Ranija istraživanja SEESAC-a pokazala su da muškarci čine 91,2 % zaposlenih u bezbednosnom sektoru kojima je dozvoljeno nošenje oružja, naspram 8,8 % žena. Takođe, muškarci znatno preovlađuju i u aktivnostima poput lova i sportskog streljaštva, koje podrazumevaju redovan pristup vatrenom oružju.

2. **Obrasci vršenja krivičnih dela imaju izrazitu rodnu dimenziju—među počiniocima incidenata vezanih za vatreno oružje apsolutno preovlađuju muškarci.** *U 2024. godini, muškarci su izvršili 98 % svih takvih incidenata, što potvrđuje ranije dokumentovane obrasce. Oružano nasilje koje vrše muškarci takođe je povezano s godinama starosti: mladi muškarci znatno češće zloupotrebljavaju vatreno oružje od muškaraca iz drugih starosnih grupa. Samo u 2024. muškarci stari između 19 i 35 godina činili su nešto ispod polovine (45 %) svih počinilaca incidenata s vatrenim oružjem.*
3. **Rizici povezani s vatrenim oružjem drastično se razlikuju za žene i muškarce.** *Kada su muškarci žrtve oružanog nasilja, ono se najčešće dešava u kontekstu kriminala, sukoba na javnim mestima ili incidenata nepoznatog uzroka. Prema SEESAC-ovoj*

¹ Za više detalja, posetite SEESAC-ov internet sajt, *Baza znanja o malokalibarskom i lakom oružju, odeljak Rod i SALW*.

analizi, od ukupnog broja muškaraca koji su u regionu Zapadnog Balkana smrtno stradali od vatrenog oružja, 24,9 % je nastradalo u sukobima na javnim mestima, 24,4 % u kontekstu kriminala, 23,4 % u incidentima nepoznatog uzroka, a 11 % u nasilju u porodici, pri čemu su počinioci gotovo isključivo bili drugi muški članovi porodice.

4. **Žene čine većinu žrtava oružanog nasilja koje se događa u kontekstu nasilja u porodici.** Za muškarce je verovatnije da će zlopotrebiti vatreno oružje nego da će pasti kao njegove žrtve, dok je kod žena čak deset puta veća verovatnoća da će biti žrtve nego počinioci. Ova nesrazmerna zastupljenost žena među žrtvama uglavnom je posledica zlopotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici ili nasilju od strane intimnog partnera. Između 2019. i 2023, čak 68,4 % svih žena koje su u regionu ubijene vatrenim oružjem stradalo je od ruke člana porodice, naspram 10,9 % muškaraca. Žene su naročito izložene riziku da ih na ovaj način usmrti intimni partner, što čini 50,7% svih femicida izvršenih vatrenim oružjem u regionu.
5. **Rodni trendovi u pogledu vršenja krivičnih dela, viktimizacije, rodno zasnovanog nasilja, vlasništva i potražnje izuzetno su stabilni i pokazuju minimalne fluktuacije.** Kao što ovaj Vodič kasnije objašnjava, prevladajuće rodne norme, uloge i nejednakosti, u složenom međusobnom delovanju s drugim faktorima, oblikuju specifična iskustva i rizike s kojima se žene i muškarci suočavaju u vezi s vatrenim oružjem i povezanim kriminalom.

1.2 Bavljenje rodnim aspektima vatrenog oružja na Zapadnom Balkanu

Rodno osetljiva kontrola vatrenog/malokalibarskog oružja² odnosi se na zakonodavstvo, javne politike, programe i operacije vezane za kontrolu oružja koji uzimaju u obzir različita iskustva i uloge žena, muškaraca, devojčica i dečaka u kontekstu (kontrole) oružja, i aktivno odgovaraju na rodno specifične rizike vezane za širenje i zlopotrebu oružja sa kojima se oni suočavaju.

Ranija SEESAC-ova istraživanja su jasno pokazala da zanemarivanje rodne dimenzije upotrebe, zlopotrebe i posedovanja vatrenog oružja znatno umanjuje efikasnost mera čiji je cilj prevencija oružanog nasilja i kriminala vezanog za oružje. Posledice ovog tzv. **rodno slepog pristupa** ogledaju se u dugotrajnim trendovima, kao što su rasprostranjenost femicida izvršenih vatrenim oružjem, i sve veća ranjivost mladih muškaraca na oružano nasilje, gde jednako mogu završiti kao počinioci i kao žrtve.

2 U kontekstu ovog Vodiča, pojmovi 'vatreno oružje', 'malokalibarsko oružje' i 'oružje' se koriste sa istim značenjem

Polje 1: Šta je uvođenje rodne perspektive?³

Uvođenje rodne perspektive je na međunarodnom nivou usvojeno kao glavna strategija za ostvarenje rodne ravnopravnosti.

Definicija uvođenja rodne perspektive prema Ujedinjenim nacijama [ECOSOC (1997/2)] glasi: „Proces procena posledica svake planirane akcije po žene i muškarce, što obuhvata zakonodavstvo, javne politike ili programe, u svim oblastima i na svim nivoima. Reč je o strategiji da se problemi i iskustva žena i muškaraca učine sastavnim delom kreiranja,

sprovedenja, praćenja i evaluacije javnih politika i programa u političkoj, ekonomskoj i društvenoj sferi života, tako da muškarci i žene imaju jednaku korist od njih, i da se suzbiju nejednakosti. Konačni cilj je ostvarenje rodne ravnopravnosti.“

U ovom Vodiču, fraze 'uvođenje rodne perspektive' i 'integracija rodne perspektive' se koriste sa istim značenjem.

U saradnji sa institucijama u regionu, SEESAC je sproveo sveobuhvatan niz aktivnosti usmerenih na uvođenje rodne perspektive u kontrolu malokalibarskog i lakog oružja, među kojima su:

- jačanje kapaciteta institucija zaduženih za kontrolu oružja kako bi rodnu perspektivu integrisale u svoj rad (kroz obuke, mentorstvo, savetodavnu podršku i izradu praktičnih alatki),
- kontinuirana istraživanja i prikupljanje podataka, kao i podrška razvoju rodno osetljivih politika i operacija zasnovanih na dokazima u oblasti kontrole oružja,
- podizanje svesti o vezama između roda i vatrenog oružja,
- povećanje učešća žena u kreiranju javnih politika vezanih za kontrolu oružja.

Detaljna rodna analiza zakonodavstva i javnih politika u oblasti kontrole vatrenog oružja, sprovedena 2021, zaključila je da su institucije na Zapadnom Balkanu ostvarile znatan napredak u uvođenju rodne perspektive u javne politike za kontrolu malokalibarskog i lakog oružja, kao i da su unapredile svoju rodnu odgovornost. [Strategije i akcioni planovi za kontrolu malokalibarskog i lakog oružja](#) usvojeni u regionu **sadrže i konkretne ciljeve za uvođenje rodne i starosne perspektive u kontrolu oružja**. Za ostvarenje ovog cilja predviđene su različite mere, kao što su:

- dalje izgraditi institucionalne kapacitete za uvođenje rodne perspektive,
- unaprediti vođenje evidencija i rodno osetljivo prikupljanje podataka,
- fokusirati se na vezu između vatrenog oružja i nasilja u porodici,
- odgovoriti na rodne aspekte potražnje, upotrebe i zloupotrebe vatrenog oružja, što obuhvata i vezu između društveno preovlađujućih predstava o muškosti i oružju,
- povećati učešće i zastupljenost žena u kontroli oružja.

Ova analiza je zaključila da budući napori treba da se usmere na pružanje podrške

institucijama u uvođenju rodne perspektive na operativnom nivou, čime se bi se jasno pokazala praktična vrednost ove perspektive u kontroli oružja.

Ove aktivnosti su sprovedene u okviru regionalnog projekta *Podrška jačanju borbe protiv nedozvoljenog posedovanja, zloupotrebe i trgovine malokalibarskim i lakim oružjem na Zapadnom Balkanu*, koji finansira Evropska komisija, Generalni direktorat za susedstvo i pregovore o proširenju, pomoću Instrumenta za pretprišupnu pomoć (IPA II). Kroz ovaj projekat, SEESAC pruža podršku organima vlasti na Zapadnom Balkanu da uvedu rodnu perspektivu u mere za kontrolu malokalibarskog i lakog oružja. Ovo obuhvata, na primer, izradu praktičnih smernica za rodno odgovorno izdavanje dozvola za vatreno oružje⁴ i smernica za adekvatnu procenu i odgovor na rizike u vezi sa zloupotrebom vatrenog oružja u nasilju u porodici.⁵

Kada je reč o Kontakt tačkama za vatreno oružje, SEESAC je pružio sveobuhvatnu tehničku pomoć, obuke, i inicijative za regionalnu saradnju radi jačanja njihovih analitičkih, operativnih i institucionalnih kapaciteta. To uključuje izradu Standardnih operativnih procedura, specijalizovane obuke iz oblasti analitičkih veština, internet istraga, prikupljanja obaveštajnih podataka iz otvorenih izvora i kritičkog razmišljanja, kao i ciljanu tehničku podršku. SEESAC je takođe podržao jačanje međuinstitucionalne saradnje između Kontakt tačaka za vatreno oružje, tužilaca, balističkih veštaka i drugih organa reda. Time je unapređen lanac od obaveštajnih podataka do sudskih dokaza, te povećana upotreba analitičkih proizvoda u istragama i krivičnim postupcima. Pored toga, SEESAC je omogućio učešće Kontakt tačaka u Zajedničkim danima akcije (*Joint Action Days – JAD*), studijskim posetama i razmenama iskustava sa partnerima iz Evropske unije, čime su regionalne metodologije usklađene sa standardima EU i Evropskih eksperata za vatreno oružje (*European Firearms Experts – EFE*).

Organizovanjem Godišnjih sastanaka Kontakt tačaka za vatreno oružje od 2018. godine, SEESAC je uspostavio ključnu regionalnu koordinacionu platformu za razmenu obaveštajnih podataka o vatrenom oružju. Ta platforma omogućava sistematsku razmenu znanja, usklađivanje analitičkih pristupa, i ujednačen regionalni odgovor na nove pretnje. Ovi napori su doveli do merljivih poboljšanja u kvalitetu, doslednosti i učestalosti analitičkih proizvoda, proširili regionalnu razmenu informacija, i ojačali međunarodnu saradnju, uključujući praćenje oružja i rad sa mehanizmima Evropske unije.

U okviru ovih aktivnosti, Kontakt tačke za vatreno oružje dobijaju podršku i za uvođenje rodne perspektive u svoje operacije. U tom smislu, 2022. je održana regionalna radionica o rodnim aspektima kriminala vezanog za vatreno oružje, a 2024. konsultativna radionica za izradu ovog Vodiča, koji se direktno nadovezuje na potrebe i prioritete Kontakt tačaka prepoznate tokom konsultacija.

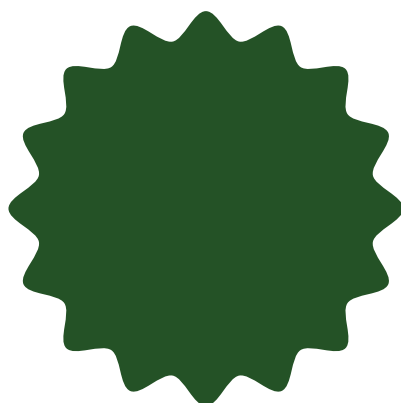
Vodič se dodatno oslanja na *Obuku o veštinama kritičkog razmišljanja i analitičkim kapacitetima* (2022) i *Obuku o analizi obaveštajnih podataka o vatrenom oružju za Kontakt tačke* (2024), koje je takođe organizovao SEESAC.

4 SEESAC, 2024, *Smernice za rodno odgovorno odobravanje zahteva za nabavljanje vatrenog oružja*

5 SEESAC, 2024, *Smernice za procenu i odgovor na rizike u vezi sa zloupotrebom vatrenog oružja u nasilju u porodici*

Glavne poruke

- Vatreno oružje i kriminal povezan s njim imaju izraženu rodnu dimenziju. Žene i muškarci, devojčice i dečaci, imaju različita iskustva s vatrenim oružjem i izloženi su različitim, rodno specifičnim rizicima.
- Ta iskustva su oblikovana na osnovu preovlađujućih rodni normi i uloga, odnosno dominantnih predstava o muškosti i ženstvenosti, u interakciji s drugim faktorima.
- Rodno odgovorna kontrola malokalibarskog i lakog oružja uzima u obzir upravo ta različita iskustva i rodno specifične rizike muškaraca i žena, devojčica i dečaka.
- Nasuprot tome, zanemarivanje rodne dimenzije smanjuje delotvornost napora za sprečavanje oružanog nasilja, a posledice takvog rodno slepog pristupa ogledaju se u dugoročnim trendovima.
- Na Zapadnom Balkanu se ulažu napori na zakonodavnom, političkom i operativnom nivou da se rodna perspektiva sistematski integriše u kontrolu oružja.

---

2. Strateška važnost uvođenja rodne perspektive u rad kontakt tačkaka za vatreno oružje

Kontakt tačka za vatreno oružje proizvodi integrisane taktičke i strateške obaveštajne podatke kako bi organima reda omogućila bolje razumevanje i delotvorniji odgovor na kriminal vezan za vatreno oružje.⁶

Da ostvari ovaj cilj, Kontakt tačka prikuplja i analizira informacije, proizvodi obaveštajne podatke, i unapređuje protok podataka o nezakonitom posedovanju, zloupotrebi u vršenju krivičnih dela, i nedozvoljenom prometu vatrenog oružja, njegovih delova i municije, na nivou jurisdikcija i na međunarodnom nivou, jednako operativno kao i strateški.

Vatreno oružje i kriminal povezan s njim imaju izraženu rodnu dimenziju, a obaveštajna slika mora da odražava tu dinamiku. Zato je za sveobuhvatnu obaveštajnu sliku ključno prepoznati rodne obrasce u vršenju krivičnih dela, viktimizaciji, uticaju zloupotrebe oružja, i raspodeli vatrenog oružja. Dosledno uvođenje rodne perspektive u rad Kontakt tačkaka predstavlja preduslov za izradu rodno odgovornih obaveštajnih podataka na kojima će se zasnivati delotvorne politike i efikasni operativni odgovori.

Na operativnom nivou, razumevanje rodnih aspekata vatrenog oružja i s njime povezanog kriminala direktno utiče na celokupan proces, od prikupljanja podataka, preko analize, do izrade obaveštajnih proizvoda. Ono omogućava precizno uočavanje trendova i dinamike u oblasti vatrenog oružja, te pronalaženje najdelotvornijih odgovora.

Na Zapadnom Balkanu usvojene su sveobuhvatne **Standardne operativne procedure za Kontakt tačke za vatreno oružje**, koje definišu pojam Kontakt tačke, njenu svrhu, viziju i glavne funkcije.

Standardne operativne procedure takođe naglašavaju važnost rodne perspektive, posebno u razvoju baze znanja i razumevanju kriminala vezanog za vatreno oružje, odnosno u izgradnji šire obaveštajne slike koja uključuje rodne aspekte ovog kriminala. Kontakt tačke su dužne da **rodnu analizu integrišu u sve faze svog rada, uključujući prikupljanje i integraciju obaveštajnih podataka**, strateške procene (npr. procene pretnje), pakete obaveštajnih podataka za taktičke operacije, *ad-hoc* izveštaje, predviđanje i skeniranje horizonta, kao i izradu preporuka.

U tom smislu, Standardne operativne procedure izričito obavezuju Kontakt tačke za vatreno oružje da:

- prikupljaju i integrišu sveobuhvatne, ažurne i rodno osetljive pakete obaveštajnih podataka o vatrenom oružju i balistici;
- izrađuju preporuke za prevenciju i odvratanje od kriminala vezanog za vatreno oružje, uzimajući u obzir i rodne aspekte tog kriminala;
- izrađuju i distribuiraju statističke izveštaje neophodne za praćenje rodnih aspekata kriminala vezanog za vatreno oružje, uključujući veze s rodno zasnovanim nasiljem, čime se omogućava veći stepen rodne odgovornosti u zakonodavstvu, javnim politikama i operativnim odgovorima kroz jačanje sveobuhvatne i sistemske primene rodne analize;
- pružaju statističke podatke, informacije, procene i izveštaje, uključujući rodnu statistiku, drugim Kontakt tačkama za upotrebu na međunarodnom nivou;

6 SEESAC, 2020, *Smernice za uspostavljanje Kontakt tačke za vatreno oružje*

- pružaju dodatne detalje o oružju korišćenom u krivičnim delima, pored osnovnih balističkih podataka za identifikaciju, kao što su primenjeni metodi konverzije ili druge relevantne informacije korisne za istragu, odnosno kao što su rodni aspekti izvršenog krivičnog dela.

Standardne operativne procedure dalje propisuju da svi obaveštajni proizvodi Kontakt tačaka—uključujući *ad-hoc* obaveštajne izveštaje, taktičke i strateške procene, profile problema i subjekata—moraju počivati na solidnoj rodnoj analizi.

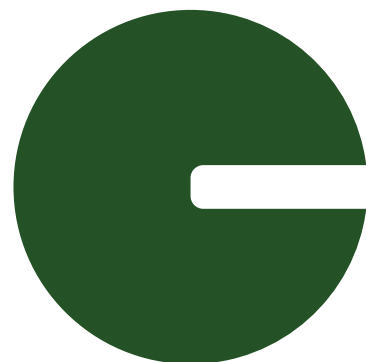
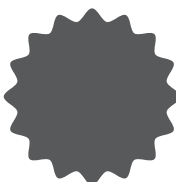
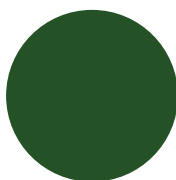
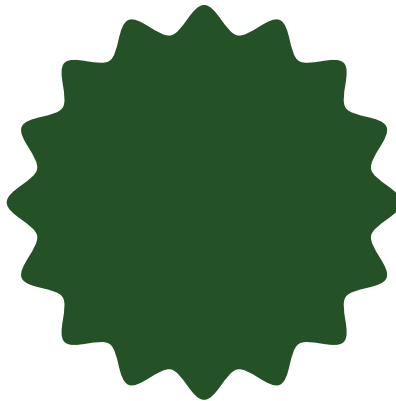
Svrha ovog Vodiča je da pruži praktičnu podršku Kontakt tačkama u tim naporima, i ojača njihovu operativnu delotvornost uvođenjem rodne perspektive u svakodnevne aktivnosti. To će se ostvariti kroz:

- dosledno sprovođenje rodno osetljivog prikupljanja podataka radi unapređenja dostupnosti rodne statistike, i
- doslednu primenu rodne analize radi jačanja ukupne obaveštajne slike.

Na taj način, Vodič ima za cilj da podrži punu integraciju rodne perspektive u redovne operacije službenika pri Kontakt tačkama za vatreno oružje. Vodič predstavlja praktičnu alatku koja pomaže profesionalcima da rodna pitanja sistematski uključe u svoj svakodnevni rad, nadovezujući se na već postojeće procedure i poslovne procese.

Glavne poruke

● Na Zapadnom Balkanu, usvojene su sveobuhvatne Standardne operativne procedure za Kontakt tačke za vatreno oružje, koje izričito naglašavaju uvođenje rodne analize u sve faze izrade obaveštajnih podataka o kriminalu vezanom za vatreno oružje. ● Rodna pitanja su od ključnog značaja za sve glavne funkcije	Kontakt tačaka, što obuhvata: – prikupljanje i integraciju sveobuhvatnog i ažurnog paketa obaveštajnih podataka o vatrenom oružju, – strateške obaveštajne procene kojima se opisuju razmere i priroda kriminala vezanog za vatreno oružje, – pakete obaveštajnih podataka	- za taktičke operacije usmerene na ključne aspekte ovog kriminala (profilisanje problema, profilisanje subjekata i taktičke procene), – predviđanje i skeniranje horizonta, – izradu preporuka za prevenciju i odvratanje od kriminala vezanog za vatreno oružje.

---

3. Rodno osetljivo prikupljanje podataka

U kontekstu ovog Vodiča i Standardnih operativnih procedura Kontakt tačaka za vatreno oružje, rodno osetljivo prikupljanje podataka podrazumeva sistematski proces u kojem se podaci prikupljaju i kategorizuju tako da rodni aspekti kriminala vezanog za vatreno oružje, kao i različita iskustva i rizici muškaraca i žena u ovoj oblasti, budu prepoznati i uzeti u obzir. Takvo prikupljanje podataka doprinosi izradi rodno osetljivih obaveštajnih paketa o vatrenom oružju i balistici, koje Kontakt tačke koriste u obavljanju svojih zadataka.

Rodno osetljivo prikupljanje podataka oslanja se na rodno osetljive koncepte i metode kako bi osiguralo da prikupljeni podaci budu korisni za unapređenje rodne analize, istraživanja, javnih politika, i operativnih aktivnosti. Njegov cilj je da se izbegnu rodne predrasude u metodologijama, alatkama ili merenjima, i da se prioritet ukaže pitanjima ključnim za razumevanje rodne ravnopravnosti u kontekstu kontrole malokalibarskog i lakog oružja.

3.1 Rodna statistika⁷

Rodno osetljivo prikupljanje podataka proizvodi **rodnu statistiku**, čiji je osnovni zadatak da verno zabeleži stvaran položaj žena i muškaraca u društvu i specifične realnosti njihovih života. Ona stoga treba da adekvatno odražava razlike i nejednakosti u položaju žena i muškaraca u svim oblastima života.

Rodna statistika zahteva aktivan napor da se **podaci o pojedincima prikupljaju, objedinjuju, analiziraju i prezentuju razvrstani prema polu i godinama starosti, da odražavaju pitanja i probleme relevantne za žene i muškarce u društvu**, i da budu usklađeni s međunarodnim obavezama.

Rodna statistika je od ključnog značaja za jačanje rodne analize, kao i za unapređenje istraživanja i razvoj javnih politika i operacija zasnovanih na dokazima. Institucije je prikupljaju, analiziraju i koriste da bi utvrdile jazove, utemeljile svoje politike i operacije na informacijama, i pratile napredak tokom vremena.

U kontekstu kontrole malokalibarskog i lakog oružja, rodna statistika treba da adekvatno prikaže kako žene i muškarci doživljavaju obrasce vršenja krivičnih dela i viktimizacije, specifične rizike s kojima se suočavaju u vezi s vatrenim oružjem— naročito u slučajevima rodno zasnovanog nasilja—i obrasce raspodele vatrenog oružja.

Rodna statistika podrazumeva nekoliko vrsta podataka:

a) Podaci razvrstani prema polu.

Ovo su podaci prikupljeni i kategorisani prema polu, što je karakteristika pojedinaca koja se uobičajeno beleži u popisima, istraživanjima i administrativnim evidencijama kao primarna i osnovna klasifikacija. Statistika razvrstana prema polu podrazumeva podatke koji se zasebno prikupljaju, analiziraju i prezentuju ili tabelarno prikazuju za muškarce i žene.

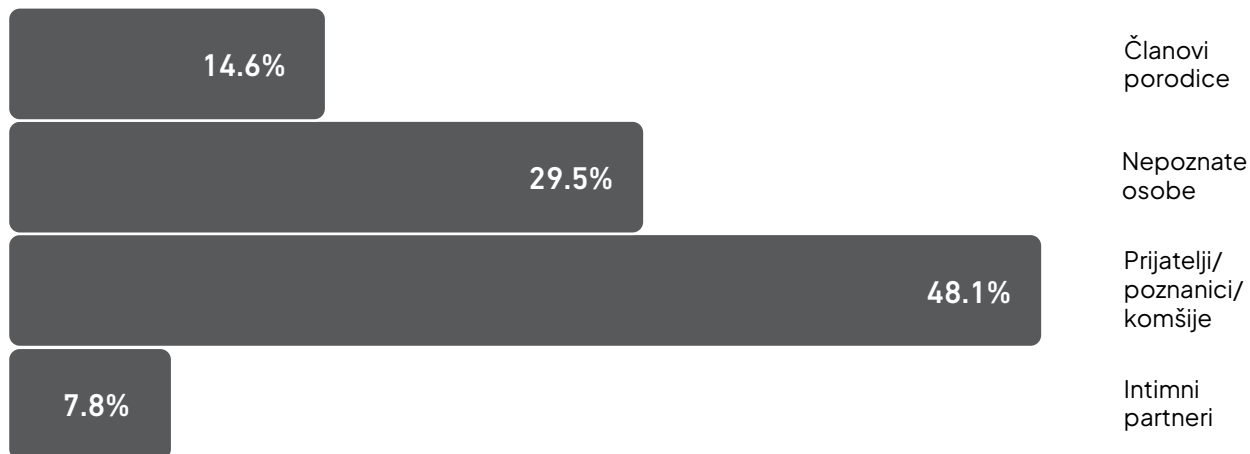
⁷ Ovo poglavlje se oslanja na publikacije Odeljenja Sekretarijata Ujedinjenih nacija za ekonomske i društvene poslove, *Integriranje rodne perspective u statistiku*, 2016, i UN Women, *Nastavni program obuke za rodnu statistiku*

Primer: broj vlasnika vatrenog oružja ili broj žrtava ubistava vatrenim oružjem razvrstan prema polu (žene/muškarci).

Podaci razvrstani prema polu predstavljaju početni korak. Njihova analiza otkriva razlike u životima muškaraca i žena koje proizlaze iz rodnih uloga i očekivanja. Razvrstavanjem podataka ili prikupljanjem razvrstanih podataka, Kontakt tačke za vatreno oružje mogu da otkriju trendove i korelacije koji bi ostali nevidljivi u sumiranim podacima, što im omogućava delotvornije prepoznavanje i definisanje specifičnih problema.

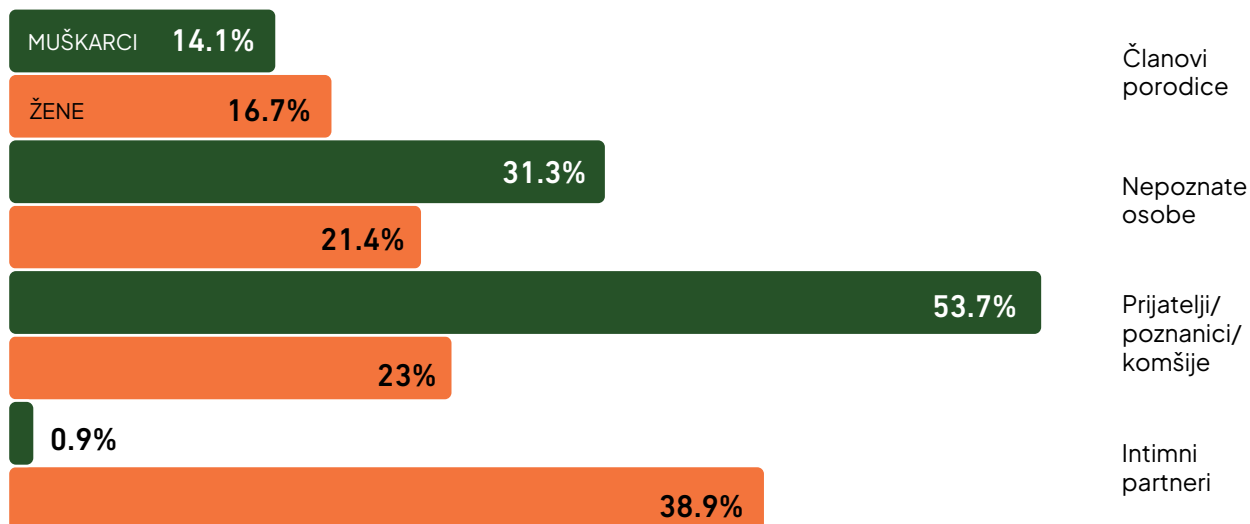
Na primer, sumirani podaci o odnosu između žrtava i počinitelaca pokazuju da se incidenti sa vatrenim oružjem najčešće dešavaju između prijatelja, poznanika ili komšija, pa zatim stranaca i članova porodice, i na poslednjem mestu intimnih partnera (Slika 1).

Slika 1 **Odnos između žrtava i počinitelaca u incidentima vezanim za vatreno oružje**

Međutim, kada razvrstamo ove podatke prema polu, možemo da uočimo različita iskustva i rizike. Sada se vidi da su žene znatno više ugrožene od zloupotrebe vatrenog oružja u slučajevima nasilja u porodici, dok su muškarci suočeni sa većim rizicima od druge vrste nasilja. Pre svega, razvrstani podaci pokazuju da je 40 puta veća verovatnoća da će žene biti izložene zloupotrebi vatrenog oružja od strane intimnog partnera, što ukazuje na važnost razvoja prilagođenih, na informacijama zasnovanih odgovora na ove rodno specifične rizike.

Slika 2: **Odnos između žrtava i počinitelaca, prema polu žrtve**

Pored razvrstavanja prema polu, podaci treba da budu **razvrstani i prema godinama starosti**, jer mnogi obrasci ponašanja, rizici i uticaji znatno variraju u odnosu na starosnu grupu. Na primer, u kontekstu kriminala vezanog za vatreno oružje, mladi muškarci između 18 i 30 godina su nesrazmerno izloženi oružanom nasilju, kako kao počinioci, tako i kao žrtve. Bez podataka dosledno razvrstanih prema polu i godinama, ove važne informacije ostaju nevidljive, što predstavlja prepreku za razvoj i sprovođenje delotvornih preventivnih mera.

Dalje razvrstavanje podataka nam daje uvid u još detalja, i omogućava razvoj sveobuhvatnije obaveštajne slike. Po potrebi, i u skladu sa važećim zakonima o zaštiti podataka o ličnosti, mogu se beležiti i druge varijable, kao što su invaliditet, etnička pripadnost, porodični status, seksualna orijentacija, rodni identitet, prebivalište, društveno-ekonomski položaj, i druge.

Podaci razvrstani barem prema polu i godinama starosti predstavljaju preduslov za razumevanje rodno specifičnog uticaja zloupotrebe malokalibarskog oružja, kao i za razvoj rodno odgovornih, na dokazima zasnovanih inicijativa koje će ponuditi rešenja. Bez tačnih informacija o rizicima koje oružje predstavlja za muškarce i žene, i o njihovim specifičnim bezbednosnim potrebama, intervencije u oblasti kontrole oružja mogu biti rodno slepe, što će umanjiti njihovu sposobnost da ostvare rezultate koji donose korist ženama i devojkama.⁸

b) Podaci koji se specifično odnose na žene ili na muškarce

Ovo se odnosi na podatke o specifičnim karakteristikama, iskustvima, ponašanjima ili uslovima koji su jedinstveni za žene ili muškarce, ili pretežno pogađaju jedan od polova. Takvi podaci idu korak dalje od opšte populacione statistike i usmereni su na različite životne realnosti žena i muškaraca, oblikovane biološkim, društvenim, kulturnim i ekonomskim faktorima.

U kontekstu ovog Vodiča, femicid izvršen vatrenim oružjem—gde je definicija femicida ubistvo žene od strane muškarca motivisano mržnjom prema ženama, prezirom, zadovoljstvom, osećajem vlasništva ili nadmoći nad ženama—predstavlja primer ovakvih podataka.

c) Podaci koji odražavaju rodna pitanja

Kada je reč o ovoj vrsti podataka, važno je znati da određeni statistički pokazatelji pružaju rodnu perspektivu iako nisu nužno razvrstani prema polu. Na primer, nesrazmerno veliki uticaj zloupotrebe vatrenog oružja na žene u nasilju u porodici predstavlja izrazito rodno pitanje. Stoga podaci o broju incidenata s vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici, ili o broju dozvola za oružje oduzetih zbog nasilja u porodici, odnosno nasilja intimnog partnera, imaju rodnu dimenziju čak i kada nisu razvrstani prema polu. Još primera ovakvih podataka nalazi se u narednim poglavljima Vodiča.

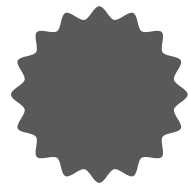
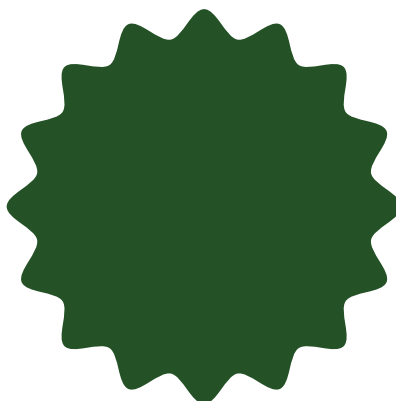
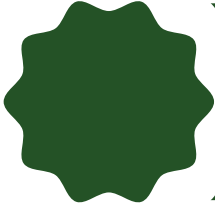
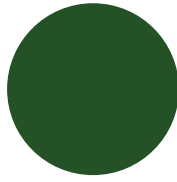
***

Zakoni o rodnoj ravnopravnosti na celom Zapadnom Balkanu prepoznaju značaj rodne statistike i obavezuju institucije na svim nivoima da sve statističke podatke koje prikupljaju i evidencije koje vode razvrstavaju prema polu.

8 UNODA, 2022, Priručnik za obuku za uvođenje rodne perspektive u kontrolu malokalibarskog oružja

Glavne poruke

- Rodno osetljivo prikupljanje podataka predstavlja sistematsko prikupljanje i kategorizaciju podataka koji u obzir uzimaju specifična iskustva i rizike muškaraca i žena u oblasti vatrenog oružja i s njime povezanog kriminala.
- Rodna statistika treba da precizno i tačno odražava kako žene i muškarci doživljavaju obrasce vršenja krivičnih dela i viktimizacije, specifične rizike sa kojima se oni suočavaju u vezi vatrenog oružja, posebno u kontekstu rodno zasnovanog nasilja, kao i obrasce raspodele vatrenog oružja.
- Rodna statistika obuhvata podatke razvrstane prema polu, podatke koji se odnose isključivo na žene ili na muškarce, i podatke koji ilustruju rodna pitanja.
- Za Kontakt tačke za vatreno oružje, prikupljanje i analiza sve tri vrste podataka su jednako važni.
- Obuhvatanjem ovih komponenti, rodno osetljivo prikupljanje podataka omogućava javnim politikama i intervencijama da se delotvorno usmere na različite potrebe i iskustva muškaraca i žena.

---

4. Rodna analiza

Rodna analiza je sistematski analitički proces koji služi za prepoznavanje, razumevanje i opisivanje rodni aspekata određenih pitanja i njihove rodne dinamike, kao i za utvrđivanje relevantnosti rodni uloga i odnosa moći u datim kontekstima.⁹

Koristeći podatke razvrstane prema polu i rodnu statistiku, **rodna analiza pruža ključne informacije i preporuke za uključivanje rodne perspektive u javne politike, programe i operacije (EIGE)**. Sprovođenje rodne analize omogućava razvoj intervencija usmerenih na smanjenje rodni nejednakosti, koje odgovaraju na različite potrebe žena i muškaraca.

Rodna analiza ispituje kvalitativne razlike između muškaraca i žena u konkretnom kontekstu. Ona produbljuje razumevanje njihovih uloga i položaja u određenoj oblasti, rasvetljavajući dinamiku moći unutar šire zajednice. Analizom tih odnosa, uloga i struktura moći, otkrivaju se faktori koji utiču na različit nivo ranjivosti muškaraca i žena. Takav pristup sprečava netačne pretpostavke i podrazumevanje da će žene i muškarci podjednako imati korist od neke intervencije. Rodna analiza ističe kako okolnosti mogu različito uticati na muškarce i žene, te kako oni na različite načine mogu doprineti poboljšanju sopstvenog položaja. To znanje je presudno za kreiranje delotvornih i efikasni programa.¹⁰

U kontekstu malokalibarskog oružja, rodna analiza predstavlja ključnu alatku za utvrđivanje povezanosti rodne dinamike i obrazaca sa kriminalom vezanim za vatreno oružje, kao i specifičnih rizika sa kojima se suočavaju žene i muškarci.¹¹

U radu Kontakt tačaka za vatreno oružje, svrha rodne analize je da prepozna i objasni obrasce i ispita uticaj rodni normi, uloga i dinamike u vezi sa:

- obrascima vršenja krivičnih dela,
- putevima ka kriminalu, uključujući uticaj rodni uloga i očekivanja,
- rizicima i zaštitnim faktorima u kontekstu kriminala vezanog za vatreno oružje,
- nasiljem izvršenim vatrenim oružjem i ulogom oružja u nasilju u porodici,
- potražnjom i raspodelom vatrenog oružja—kako legalnog tako i ilegalnog—i vrstama municije koja se koristi.

Na taj način, rodna analiza uvažava specifične rizike sa kojima se suočavaju žene i muškarci, pruža dublje razumevanje prirode, razmera, ozbiljnosti i učestalosti kriminala vezanog za vatreno oružje, **ispituje njegove uzroke**, i obezbeđuje da potrebe muškaraca i žena budu ravnopravno prepoznate i ispunjene u svim fazama političkog i operativnog ciklusa. Rodna analiza tako doprinosi jačanju rodne odgovornosti u operacijama, javnim politikama i zakonodavstvu.

Kako funkcioniše rodna analiza?

Rodna analiza se sprovodi pomoću specijalizovanih analitičkih alatki, i može se primeniti u bilo kojoj fazi kako bi se produbilo razumevanje i povećala delotvornost

9 UNDP, *Kako sprovesti rodnu analizu u programima na nivou zemalja: Brzi vodič za zaposlene u UNDP*

10 UNSDG, 2019, *Uvođenje rodne perspektive*

11 UNODA, 2022, *Priručnik za obuku za uvođenje rodne perspektive u kontrolu malokalibarskog oružja*, strana 69

operacija i javnih politika. Ovaj proces koristi različite pristupe i metodologije. Postoji sveobuhvatan skup praktičnih alatki za rodnu analizu, kao što su priručnici, kontrolne liste i uputstva, koji su lako dostupni i mogu se prilagoditi specifičnom kontekstu u kome se analiza sprovodi, čime se obezbeđuju relevantnost i fleksibilnost u različitim sredinama i prema različitim ciljevima.

Generalno, proces rodne analize obuhvata sledeće korake:

1. prikupljanje podataka,
2. prepoznavanje i objašnjavanje rodni obrazaca u konkretnim kontekstima, čime se produbljuje razumevanje različitih obrazaca i posledica tih razlika,
3. korišćenje dobijenih nalaza kao osnove za oblikovanje javnih politika i operacija.

Rodna analiza u potpunosti zavisi od kvaliteta i kvantiteta rodno osetljivih podataka i informacija razvrstanih prema polu i starosnim grupama. To je od presudnog značaja za svaku rodnu analizu, jer ti podaci čine temelj za kreiranje, sprovođenje i praćenje rodno osetljivih, delotvornih i održivih programa u oblasti malokalibarskog oružja.¹²

4.1 Rodna analiza i kriminalistička analitika

U kontekstu rada Kontakt tačaka za vatreno oružje, rodna analiza je usko povezana sa kriminalističkom analitikom. Ona joj doprinosi tako što prepoznaje učestale probleme, ističe prioritete za rešavanje, produbljuje razumevanje faktora koji ih izazivaju, razvija i primenjuje prilagođena rešenja, i procenjuje delotvornost intervencija. Zato Kontakt tačke za vatreno oružje ne treba da posmatraju rodnu analizu kao nešto odvojeno od kriminalističke analitike, već kao njen sastavni deo—radi se o kriminalističkoj analitici koja rod uzima kao ključnu analitičku kategoriju.

U tom smislu, rodna analiza je potpuno kompatibilna sa analizom kriminalističkih obaveštajnih podataka i doprinosi joj proučavanjem obrazaca i trendova u kriminalu u cilju rešavanja ili sprečavanja krivičnih dela.¹³

Primena rodne perspektive u prikupljanju i analizi informacija može da otkrije pokazatelje nestabilnosti koji su do tada ostajali neprimećeni. Rodna analiza je posebno dragocena obaveštajnim službama, jer im omogućava dublje razumevanje društvenih odnosa, društvenih mreža, i dinamike nasilja i kriminala.¹⁴

¹² Ibid., strana 50.

¹³ Savet Evrope 2002, *Kriminalistička analitika*

¹⁴ DCAF, 2020, *Obaveštajni podaci i rod*

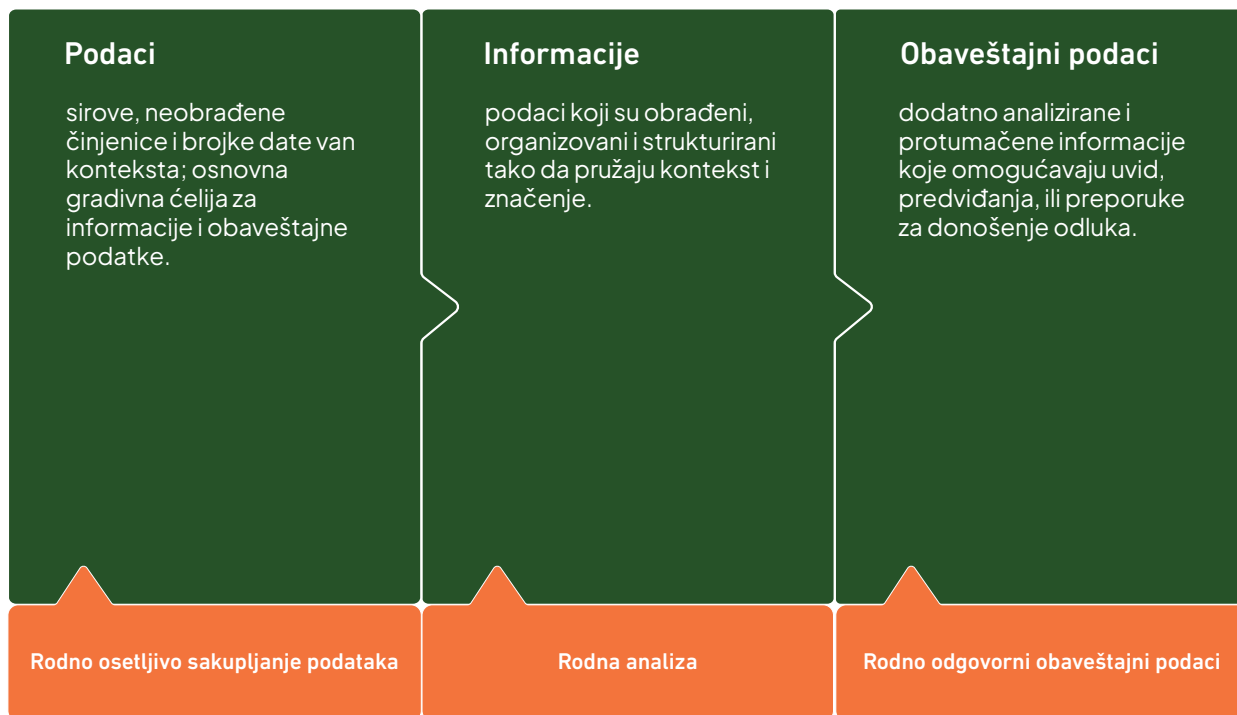
4.2 Od sirovih do obaveštajnih podataka: uloga rodne analize

Rodna analiza je ključna za transformaciju sirovih podataka u obaveštajne podatke koji nose značenje, što uključuje i podatke o vatrenom oružju i s njime povezanim kriminalom. Rodna analiza pruža sveobuhvatnije razumevanje konkretnih problema, tako što preispituje podatke iz rodne perspektive i identifikuje trendove, obrasce, rizike, dinamiku, i uticaj.

Kao što se vidi u grafikonu ispod, rodno osetljivo prikupljanje podataka treba da bude sastavni deo aktivnosti Kontakt tačkaka za vatreno oružje, uz sistematsko razvrstavanje podataka prema polu i starosnim grupama (a možda i prema drugim kategorijama, kao što smo već pomenuli). Ovaj pristup unapređuje kvalitet prikupljenih podataka.

Kada se prikupljeni podaci organizuju i razvrstaju prema polu i starosnim grupama, oni postaju informacije koje nude značenje i kontekst, i otkrivaju različite uticaje ili iskustva žena i muškaraca sa vatrenim oružjem.

Dalja primena rodne analize pomaže da se utvrde rodni obrasci i njihovi uzroci, a pruža i preporuke za donošenje odluka. Ovaj proces pretvara sirove podatke i informacije u obaveštajne podatke na osnovu kojih se može postupati, i koji su pritom smisleni i rodno odgovorni. Otkrivanjem obrazaca kriminala, prepoznavanjem trendova, definisanjem problema, i pružanjem preporuka zasnovanih na dokazima, rodna analiza tumači ključnu ulogu u delotvornom odgovoru na kriminal vezan za vatreno oružje.

Rodna analiza jednako podržava taktičku analizu, koja se usredsređuje na nedavno izvršena krivična dela radi utvrđivanja obrazaca i uočavanja tragova, kao i dugoročnu stratešku analizu, koja ispituje šire društvene i demografske faktore kako bi se otkrili dugoročni trendovi u **kriminalu**.

Konačno, što je analiza detaljnija, to je obaveštajna slika potpunija. **Intersekcionalna rodna analiza**¹⁵ objašnjava kako različiti aspekti ličnog identiteta—pored pola i starosti—zajednički oblikuju iskustva i izazove svake osobe. Ona pokazuje na koji način ti faktori međusobno deluju i stvaraju specifične rizike ili nepovoljne položaje. Takav pristup omogućava javnim politikama i programima da precizno odgovore na potrebe različitih grupa, posebno onih koje su izložene višestrukim oblicima ranjivosti.

4.3 Korak-po-korak smernice za uvođenje rodne analize u operacije kontakt tačaka za vatreno oružje

Predložena metodologija koja sledi zasniva se na oprobanim i dokazanim pristupima i alatima koje je razvio SESAC. Ovo obuhvata [Praktični vodič za uvođenje rodne perspektive u zakonodavstvo i javne politike u oblasti malokalibarskog i lakog oružja](#), Smernice za rodnu analizu zakonodavstva i javnih politika u oblasti kontrole oružja, kao i SEESAC-ovo bogato iskustvo u primeni rodne analize u kontekstu kontrole malokalibarskog i lakog oružja. Takođe se nadovezuje na širok niz resursa koji uključuju kontrolne liste, smernice za prikupljanje podataka, i metodologije za rodnu analizu poput takozvanog Metoda 4R.¹⁶ Konačno, uključuje i glavne poruke iz SEESAC-ove *Obuke o veštinama kritičkog razmišljanja i analitičkim kapacitetima* (2022) i *Obuke o analizi obaveštajnih podataka o vatrenom oružju za Kontakt tačke* (2024). Nastala na ovim osnovama, metodologija je pažljivo oblikovana tako da se potpuno uskladi sa specifičnom ulogom i zadacima Kontakt tačaka za vatreno oružje, uz vođenje računa o njenoj praktičnoj primenljivosti i delotvornosti.

Predložena metodologija sastoji se od šest međusobno povezanih koraka i direktno se nadovezuje na veštine koje Kontakt tačke za vatreno oružje već koriste u svakodnevnom radu, kao što su tzv. brejnstorming, kritičko razmišljanje, razvoj hipoteza, i njihovo testiranje.

Korak 1. Prikupite podatke – Steknite uvid u položaj žena i muškaraca.

Korak 2. Utvrdite rodne obrasce – Analizirajte postojeće podatke da utvrdite rodne obrasce.

Korak 3. Analizirajte uzroke – Ispitajte faktore na kojima počivaju utvrđeni obrasci.

Korak 4. Odgovorite na utvrđene obrasce – Predložite mere za odgovor na utvrđene obrasce.

Korak 5. Formirajte rodno odgovornu obaveštajnu sliku.

Korak 6. Pratite trendove i ocenite odgovor.

¹⁵ Međuagencijska mreža Ujedinjenih nacija za žene i rodnu ravnopravnost, 2025, *Skup alatki za intersekcionalnu rodnu analizu*.

¹⁶ Zvanični izveštaji Vlade Švedske, 2007, *Priručnik za uvođenje rodne perspektive – Knjiga praktičnih metoda Švedskog odbora za podršku uvođenju rodne ravnopravnosti* (JämStöd).

Kontakt tačke za vatreno oružje treba da otpočnu rodnu analizu određenog pitanja tako što će utvrditi da li su se druge agencije susretale i bavile sličnim izazovima, te da li je i ranije ono bilo predmet istraživanja. Sagledavanjem tuđe analize problema, preduzetih postupaka, i pre svega uspešnih i neuspešnih intervencija, Kontakt tačke mogu steći dragocene informacije. Učeci iz tuđih napora, Kontakt tačke mogu da razviju korisne hipoteze koje će testirati u sopstvenom radu.¹⁷

17 Klark, Ronald V. i Džon I. Ek, 2016, *Kriminalistička analitika za rešavanje problema u 60 malih koraka*, Vašington DC, Kancelarija za policijske usluge u zajednici.

Korak 1: Prikupite podatke - Steknite uvid u položaj žena i muškaraca

Cilj: Sistematski prikupljajte i evidentirajte rodno specifičnu statistiku u oblasti vatrenog oružja, s njime povezanog kriminala, i konkretnih pitanja koja se rešavaju, sa podacima razvrstanim prema polu. Ovaj korak obezbeđuje vidljivost rodni pitanja, pruža osnov za analizu zasnovanu na dokazima, i podržava izradu delotvornih, rodno odgovornih strategija i intervencija.

Rodna statistika i podaci razvrstani prema polu predstavljaju preduslov za razumevanje rodni aspekata vatrenog oružja i s njime povezanog kriminala, i čine temelj za odgovore zasnovane na dokazima, kako taktičke tako i strateške. Ako ovi podaci nisu dostupni, rodna pitanja će ostati nevidljiva, a razumevanje problema može biti manjkavo, čime se umanjuje delotvornost operativni odgovora.

Bez informacija o specifičnim rizicima sa kojima se muškarci i žene suočavaju u vezi s vatrenim oružjem, odnosno razlikama u njihovim bezbednosnim potrebama, ova pitanja mogu završiti bez odgovora.

Budući da Kontakt tačke za vatreno oružje služe kao obaveštajni centri o vatrenom oružju koji prikupljaju i objedinjuju sveobuhvatne, ažurirane i rodno osetljive obaveštajne podatke, prvi korak podrazumeva sledeće:

- a) **Kada primete ili evidentirate informacije o pojedinačnom incidentu, nesrećnom slučaju ili događaju koji uključuje oružje, njegove delove, municiju ili deo municije koji je ispaljen, upotrebljen ili pronađen, obezbedite da se u najmanju ruku zabeleže sledeći podaci:**
- Pol i godine starosti počinioca
  - Pol i godine starosti žrtve
  - Odnos između žrtve i počinioca (na primer, intimni partner, član porodice, poznanik, komšija, počinitelj poznat žrtvi, počinitelj nepoznat žrtvi, nepoznata veza između žrtve i počinioca)
  - Ishod po žrtvu (na primer, ubijena, povređena, izložena pretnjama, ništa od navedenog)
  - Ishod po počinioca (na primer, uhapšen, u bekstvu, povređen, ubijen)
  - Informacije o vrsti incidenta, gde je važno uključiti nasilje u porodici među ponuđene kategorije za klasifikaciju incidenta
  - Pol i godine starosti svih drugih lica umešanih u incident

- b) **Obezbedite da se isti podaci evidentiraju i kada se informacije traže iz baza podataka drugih organa reda** (kao što su izveštaji o incidentima, obaveštajni izveštaji, kriminalistički izveštaji, forenzički izveštaji, itd.)

U ovakvim slučajevima, Kontakt tačke za vatreno oružje treba da obezbede da se osnovni podaci vezani za vršenje krivičnog dela i viktimizaciju, nabrojani pod tačkom (a), prikupljaju i objedinjuju.

- c) Pored ovoga, **prikupljeni podaci treba da dokumentuju glavna rodna pitanja kao što je već pomenuto**, pre svega u vezi sa:

- vršenjem krivičnih dela
- viktimizacijom i rodno specifičnim rizicima sa kojima se muškarci i žene suočavaju u vezi s vatrenim oružjem
- upotrebom vatrenog oružja u kontekstu rodno zasnovanog nasilja
- vlasništvom i potražnjom za vatrenim oružjem

- d) **Što se tiče baza podataka o dozvolama i registracijama za vatreno oružje, obezbedite da sledeći podaci budu dostupni:**

- Podaci o imaocima dozvola za vatreno oružje, razvrstani prema polu i starosnoj grupi
- Podaci o novim podnosiocima zahteva za dozvolu za vatreno oružje, razvrstani prema polu i starosnoj grupi
- Podaci o imaocima dozvola za vatreno oružje i onima čije su dozvole oduzete, razvrstani prema polu
- Podaci o vlasnicima čije je oružje izgubljeno ili ukradeno, razvrstani prema polu i starosnoj grupi
- Podaci o podnosiocima zahteva za dozvolu za vatreno oružje čiji su zahtevi odbijeni, uključujući i razlog za odbijanje (na primer, zbog nasilja u porodici), razvrstani prema polu i starosnoj grupi
- Podaci o licima od kojih je vatreno oružje trajno ili privremeno oduzeto, razvrstani prema polu i starosnoj grupi

- e) **Prepoznajte druge relevantne izvore podataka za različite kontekste, koji mogu podržati rad Kontakt tačke i pomoći u formiranju rodno odgovorne obaveštajne slike.**

To mogu da budu sledeći izvori:

- **Platforma za praćenje oružanog nasilja**, koju vodi SEESAC, sistematski prati incidente povezane s vatrenim oružjem u Jugoistočnoj Evropi. Od 2014. godine prikuplja detaljne podatke iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Kosova, Moldavije, Crne Gore, Severne Makedonije i Srbije. Podaci se svakodnevno prikupljaju iz različitih zvaničnih izvora—internet stranica organa reda i ministarstava unutrašnjih poslova, kao i iz elektronskih i štampanih medija. Podaci o incidentima s vatrenim oružjem kategorišu se prema standardizovanim definicijama kako bi se obezbedila doslednost i uporedivost između jurisdikcija i izveštajnih

perioda. Svaki incident se pregleda i analizira prema metodologiji koju je razvio SEESAC. Platforma pruža podatke o vrsti incidenta, upotrebjenom vatrenom oružju, polu žrtve i počinioca, njihovom međusobnom odnosu, lokaciji incidenta, i drugim relevantnim varijablama. Analiza uključuje ključne nalaze iz SEESAC-ove studije *U fokusu: Praćenje oružanog nasilja u incidentima s vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici u Jugoistočnoj Evropi*, koja obuhvata slučajeve od 2019. godine nadalje. Platforma redovno generiše podatke razvrstane prema polu i starosnim grupama, te omogućava uvid kako u pojedinačne incidente, tako i u statistički sumirane podatke.

- **Baze podataka zavoda za statistiku na nivou pojedinačnih jurisdikcija** predstavljaju dragocen izvor sumiranih podataka za brojna pitanja važna za rad Kontakt tačaka, i to posebno:
  - statistika krivičnih dela na nivou jurisdikcija, u okviru koje se mogu pronaći podaci o odraslim i maloletnim počiniocima, uključujući i krivična dela povezana s vatrenim oružjem. Ova statistika pruža osnovne informacije o delima koja su izvršili maloletni i odrasli počinioci—broj prijavljenih lica, broj lica protiv kojih je podignuta optužnica i broj osuđenih lica—razvrstane prema vrsti krivičnog dela, polu, starosnoj grupi i izrečenim sankcijama. Podaci se prikupljaju kroz redovna statistička istraživanja putem upitnika koje popunjavaju nadležna tužilaštva i sudovi.
  - izveštaji o nasilnim smrtima, sačinjeni u skladu s Međunarodnom statističkom klasifikacijom bolesti i povezanih zdravstvenih problema, u kojima se nalaze detaljniji podaci o nasilnim smrtima vezanim za vatreno oružje (samoubistva, ubistva, nesrećni slučajevi sa smrtnim ishodom).
- **Baze podataka drugih međunarodnih organizacija**, kao što je UNODC,
- **Podaci koje prikupljaju organizacije civilnog društva.**

f) Utvrdite u kojim oblastima podaci nedostaju, ili je neophodno još podataka.

Kontakt tačke za vatreno oružje treba da pregledaju svoje postojeće baze podataka kako bi utvrdile gde nedostaju rodno osetljivi podaci ili gde je potrebno proširiti obim prikupljanja. Istovremeno, potrebno je uvesti standardizovane procedure kojima se osigurava da sva buduća prikupljanja podataka obuhvate ključne informacije kao što su pol, godine starosti, odnos između žrtve i počinioca, i slično. U oblastima gde podaci i dalje izostaju, Kontakt tačke mogu da uspostave saradnju s drugim institucijama koje prikupljaju relevantne podatke, kako bi ovaj problem rešile efikasno i delotvorno.

Polje 2: Istraživanja o malokalibarskom i lakom oružju 2012 -2016 i Brze činjenice o oružju

Godine 2017. SEESAC je osnovao Regionalnu radnu grupu sastavljenu od predstavnika sedam komisija za malokalibarsko i lako oružje iz regiona. Zadatak Grupe bio je da razvije i usvoji standardizovanu regionalnu metodologiju za sprovođenje istraživanja o malokalibarskom i lakom oružju. Podaci o raspodeli i uticaju oružja prikupljeni su i analizirani putem standardizovanih upitnika, a proces su koordinirale komisije za malokalibarsko i lako oružje uz tehničku

podršku SEESAC-a. Upitnici su sadržali standardizovana pitanja osmišljena da obezbede prikupljanje tačnih i ažuriranih informacija, čime su doprineli jačanju koherentnosti, standardizacije i uporedivosti podataka u regionu.

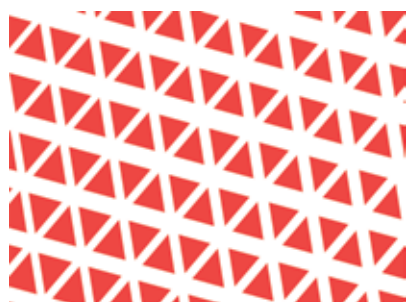
Što je najvažnije, svi prikupljeni podaci bili su razvrstani prema polu i starosnim grupama, što je omogućilo sveobuhvatnu rodno odgovornu analizu raspodele i

uticaja malokalibarskog i lakog oružja. Takav pristup pružio je dragocen uvid u različit uticaj oružja na pojedine demografske grupe, i značajno doprineo razvoju javnih politika zasnovanih na dokazima, posebno prilikom izrade strategija i akcionih planova za kontrolu malokalibarskog i lakog oružja.

Istraživanja su sveobuhvatno prikupila podatke razvrstane prema polu i starosnim grupama o vlasništvu nad vatrenim oružjem, motivima za njegovu nabavku, zaposlenima u sektoru bezbednosti koji imaju dozvolu za nošenje oružja, kao i o žrtvama i počiniocima krivičnih dela povezanih s oružjem. Istovremeno su rasvetlila ključna rodna pitanja, poput veze između vatrene oružja i nasilja od strane intimnog partnera ili nasilja u porodici. Na taj način, istraživanja su jasno pokazala različit uticaj oružja na muškarce i žene, kao i širu rodnu dinamiku zloupotrebe i potražnje za vatrenim oružjem. Ova detaljna metodologija dokazuje kako rodno osetljiv pristup u prikupljanju podataka može da doprinese razvoju celishodnih i delotvornih političkih rešenja. Nalazi ovih istraživanja u velikoj meri su iskorišćeni prilikom izrade strategija za kontrolu malokalibarskog i lakog oružja u regionu.

Na osnovu ovih podataka, SEESAC je priredio serijal publikacija *Brze činjenice: Rod i malokalibarsko oružje*. Te publikacije dokumentuju specifične veze između roda i malokalibarskog i lakog oružja u Jugoistočnoj Evropi, ističu posebne rizike s kojima se žene i muškarci suočavaju u vezi s vatrenim oružjem, i pružaju pregled podataka o vlasništvu, potražnji i uticaju oružja, uključujući i kontekst zloupotrebe u nasilju u porodici, razvrstanih prema polu. Omogućujući bolji pristup ovim podacima, serijal *Brze činjenice* ima za cilj da produbi znanje i podigne nivo svesti kako stručne javnosti, tako i građana o izrazito rodnom aspektima malokalibarskog oružja. Istovremeno, on predstavlja praktičnu, na dokazima utemeljenu alatku za donosiocje odluka, koja olakšava uvođenje rodne perspektive u zakonodavstvo i javne politike kontrole oružja.

Svi ovi proizvodi znanja, zajedno s detaljnim upitnicima korišćenim u istraživanjima, dostupni su za preuzimanje u SEESAC-ovoj Bazi znanja o malokalibarskom i lakom oružju.

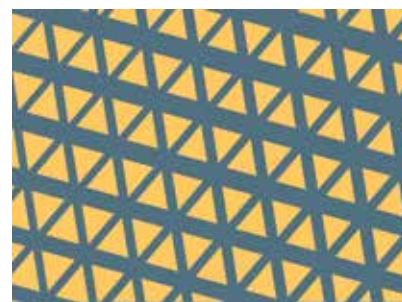
GENDER AND
SMALL ARMS

: FAST FACTS

THE MISUSE OF
FIREARMS IN
DOMESTIC VIOLENCE
IN SOUTH EAST
EUROPE

: FAST FACTS

MEN AND
FIREARMS
IN SOUTH EAST
EUROPE

: FAST FACTS

Korak 2: Rodno osetljivi obaveštajni podaci – utvrdite rodne obrasce

Cilj: Prepoznajte rodne obrasce u specifičnim problemima vezanim za vatreno oružje pomoću rodne statistike i podataka razvrstanih prema polu.

U kontekstu ovog Vodiča, pod rodnim obrascima podrazumevaju se učestali i sistematski trendovi ili obrasci ponašanja povezani s iskustvima žena i muškaraca u vezi s vatrenim oružjem, uključujući njegovu upotrebu i zloupotrebu, uticaj i izloženost oružanom nasilju, rizike i viktimizaciju, kao i posedovanje i potražnju. Ovi obrasci pokazuju da specifična iskustva žena i muškaraca nisu slučajna niti izolovana, već su oblikovana široko rasprostranjenim i duboko ukorenjenim društvenim, kulturnim, ekonomskim, institucionalnim i bezbednosnim faktorima, među kojima su i kontrola i dostupnost vatrenog oružja.

Kada se analiziraju, rodna statistika i podaci razvrstani prema polu otkrivaju sistemske razlike u položaju žena i muškaraca koje proizlaze iz rodnih uloga i očekivanja. U ovom koraku, Kontakt tačke treba da se oslone na raspoloživu rodnu statistiku kako bi identifikovale dominantne rodne obrasce i odgovorile na ključno pitanje: koji rodni obrasci su vidljivi u ovim podacima?

Ako je rodna statistika dostupna, ona omogućava brzo prepoznavanje dominantnih obrazaca i pretvaranje sirovih podataka prvo u informacije, a zatim u prave obaveštajne podatke. U ovoj fazi, Kontakt tačke treba da primene tehnike tzv. brejnstorminga i kritičkog razmišljanja kako bi jasno uočile trendove.

Pitanja koja usmeravaju analizu i olakšavaju prepoznavanje obrazaca mogu uključivati:

Viktimizacija i rizici

1. *Kakav je trenutni položaj muškaraca i žena u vezi sa konkretnim pitanjima u oblasti vatrenog oružja i kriminala koja su predmet analize?*
2. *Koji su uočeni trendovi u viktimizaciji žena, a koji muškaraca? Na koje načine problemi vezani za vatreno oružje različito pogađaju žene i muškarce?*
  - Koliko je žena, a koliko muškaraca među žrtvama?
  - Kako se kontekst nasilja vezanog za vatreno oružje razlikuje za žene i muškarce? Koja vrsta incidenata predstavlja najveći rizik za žene (npr. nasilje u porodici, javne rasprave, organizovani kriminal), a koja za muškarce?
  - U kojim vrstama incidenata se vatreno oružje najčešće zloupotrebljava protiv žena, a u kojim protiv muškaraca?
3. *Kako se rizici i oblici viktimizacije povezani sa zloupotrebom vatrenog oružja razlikuju između žena i muškaraca? Ko predstavlja najveću pretnju ženama, a ko muškarcima?*
4. *Postoje li posebno ranjive podgrupe—npr. mladi muškarci, ili žene iz ruralnih područja—koje su izložene većem riziku od oružanog nasilja?*
5. *Kakvu ulogu vatreno oružje igra u nasilju u porodici i nasilju intimnog partnera u poređenju s drugim oblicima nasilja?*
6. *Kako rodno zasnovano nasilje vezano za vatreno oružje utiče na žene, posebno u kontekstu nasilja u porodici i zlostavljanja od strane intimnog partnera?*
7. *Koje vrste vatrenog oružja se najčešće koriste u nasilju nad ženama, a koje nad muškarcima? Postoje li razlike u njihovom pravnom statusu (legalno ili ilegalno posedovanje)?*

Vršenje krivičnih dela

1. *Koliko je žena, a koliko muškaraca među počiniocima?*
2. *Na koje načine se obrasci krivičnih dela izvršenih vatrenim oružjem razlikuju između žena i muškaraca—u pogledu vrste dela, okolnosti izvršenja i drugih relevantnih faktora?*
3. *Postoje li uočljivi trendovi u vezi sa godinama starosti ili drugim faktorima rizika na koje treba obratiti posebnu pažnju—na primer, da li su mladi muškarci češće počinioci krivičnih dela s vatrenim oružjem?*

Studija slučaja: Vatreno oružje i nasilje u porodici na Zapadnom Balkanu

Kao što smo već pomenuli, SEESAC-ova Platforma za praćenje oružanog nasilja pruža sveobuhvatne podatke o incidentima vezanim za vatreno oružje na Zapadnom Balkanu. Za svaki incident, podaci o žrtvama i počiniocima, razvrstani prema polu i starosnoj grupi, beleže se i sistematski dokumentuju na Platformi, što omogućava temeljitu rodnu analizu. Platforma takođe pruža podatke o vrsti incidenta, ishodu po žrtve i počiniocima, prirodi njihovog odnosa, i vrsti upotrebljenog oružja. Koristeći podatke sa Platforme, SEESAC je sproveo dubinsku analizu zloupotrebe vatrenog oružja u kontekstu nasilja u porodici od 2019. do 2023, čime je pokazao kako se rodna analiza može koristiti za stvaranje sveobuhvatne obaveštajne slike.

Primer koji sledi dat je u skladu sa analizom korak-po-korak:

Korak 1: Prikupite podatke - Steknite uvid u položaj žena i muškaraca

1. *Ukupno se odigralo 452 incidenta sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici, 2461 u kontekstu kriminala, 1375 u sukobima na javnim mestima, 888 u nesrećnim slučajevima, lovu ili slavljeničkoj pucnjavi, 153 u sukobima sa policijom, i 2661 u incidentima nepoznatih uzroka. Takođe je zaplenjeno 6474 komada oružja.*
2. *U istom periodu, 152 lica je izgubilo život u nasilju u porodici, 144 u kontekstu kriminala, 135 u sukobima na javnim mestima, 64 u nesrećnim slučajevima ili lovu, 29 u masovnim pucnjavima, 15 u sukobima sa policijom i 142 u incidentima nepoznatih uzroka, koji se klasifikuju kao „ostalo“.*

3. Ako se ovi podaci razvrstaju prema polu žrtava i vrsti incidenta, dobijamo sledeći pregled smrtnih slučajeva:
  - nasilje u porodici: 93 žene i 59 muškaraca
  - kriminal: 12 žena i 131 muškarac
  - sukobi na javnom mestu: 1 žena i 134 muškarca
  - nesrećni slučajevi: 7 žena i 57 muškaraca
  - masovne pucnjave: 10 žena i 19 muškaraca
  - sukobi sa policijom: 0 žena i 15 muškaraca
4. Među počiniocima incidenta sa vatrenim oružjem u kontekstu nasilja u porodici, ukupno je bilo 267 muškaraca i 7 žena.
5. Ako su podaci o odnosu između žrtava i počinioca dostupni, to dodatno olakšava analizu i omogućava nam da bolje razumemo specifične rizike i dinamiku koju vatreno oružje stvara u ovom kontekstu.
6. Ukupno, 71 žena i 2 muškarca su smrtno nastradali od vatrene oružja od ruke intimnog partnera, dok je 20 žena i 49 muškaraca život izgubilo od drugih muških članova porodice.
7. Pištolji i revolveri su korišćeni u 203 incidenta, puške i sačmarice u 71 incidentu (od čega je 55 podrazumevalo lovačko oružje), više različitog vatrene oružja je zabeleženo u 47 incidenta, dok je automatsko ili vojno oružje korišćeno u 41 incidentu. Eksploziv je prijavljen u 12 incidenta, a gasni i vazdušni pištolji su zabeleženi u po 11 slučajeva.
8. U 174 incidenta, korišćeno je oružje u ilegalnom posedu, dok je u 26 incidenta oružje bilo u legalnom vlasništvu. Za 252 incidenta, informacije o vrsti vlasništva nisu bile dostupne.

Korak 2: Utvrdite rodne obrasce

Ako su rodno razvrstani podaci i informacije o oružju dostupni, omogućavaju nam da prepoznamo jasne rodne obrasce. U ovoj fazi, preporučujemo da jasno i koncizno definišete rodne obrasce na osnovu dostupnih podataka.

Obrazac 1: Zloupotreba vatrene oružja u kontekstu nasilja u porodici se prijavljuje ređe nego druge vrste incidenta.

Obrazac 2: Žene čine većinu žrtava sa smrtnim ishodom u incidentima sa vatrenim oružjem.

Obrazac 3: Muškarci su najugroženiji u kontekstu kriminala i sukoba na javnim mestima, dok su žene izložene nesrazmernom riziku u kontekstu nasilja u porodici.

Obrazac 4: U nasilju u porodici, ženama najviše pretil rizik od intimnih partnera, dok su muškarci najugroženiji od strane drugih muških članova porodice.

Obrazac 5: U incidentima nasilja u porodici, najčešće se koriste pištolji i revolveri, a zatim lovačko oružje.

Obrazac 6: U nasilju u porodici, češće se koristi ilegalno nego legalno oružje. Međutim, najčešće nema informacija o vrsti vlasništva.

Korak 3: Analizirajte uzroke - Ispitajte faktore na kojima počivaju utvrđeni obrasci

---

Cilj: Sprovedite dubinsku analizu faktora koji doprinose uočenim rodnim obrascima u kriminalu i nasilju vezanom za vatreno oružje. Ovaj korak se nadovezuje na rezultate Koraka 2, kada ste prepoznali rodne obrasce—sada postavite pitanje „**A zašto je to tako?**“ kako biste utvrdili glavne uzroke ovih razlika i pružili informacije na osnovu kojih se može postupati. Cilj je razumeti kako dinamika vezana za rod, društvo i vatreno oružje utiče na ove obrasce, kao i formirati sveobuhvatnu obaveštajnu sliku.

Orijentaciona pitanja:

1. Do koje mere rodne norme i uloge utiču na vrstu i učestalost zloupotrebe vatrenog oružja u određenom kontekstu, kao što je nasilje u porodici?
2. Koju ulogu tumači vatreno oružje u dinamici moći (u kontekstu nasilja u porodici i nasilja od strane intimnog partnera), i kako ovo nesrazmerno utiče na žene i muškarce?
3. Šta je uloga vatrenog oružja u konkretnom problemu koji se analizira, poput nasilja u porodici? Kako vatreno oružje pogoršava rizike u nasilju u porodici?
4. Kako rodne nejednakosti utiču na izloženost žena i muškaraca nasilju vezanom za vatreno oružje?

Studija slučaja: Vatreno oružje i nasilje u porodici na Zapadnom Balkanu

SEESAC-ova analiza koju smo pomenuli koristila je i kvantitativne i kvalitativne metode (poput fokus grupa i dubinskih intervjuja) kako bi prepoznala **nekoliko faktora koji objašnjavaju obrasce utvrđene u okviru Koraka 2:**

1. *Prisustvo vatrenog oružja dodatno umanjuje inače nisku stopu prijavljivanja nasilja u porodici.*
2. *Žene često oklevaju da prijave nasilje u porodici, posebno ako u kući postoji vatreno oružje, iz straha od eskalacije i odmazde od strane zlostavljača.*
3. *Nasilje često prolazi neprijavljeno u svojim početnim fazama, što vodi ka ozbiljnijim posledicama po žrtve kako vreme odmiče.*
4. *Vatreno oružje služi kao alatka za prisilu i kontrolu u zlostavljačkim vezama, pomoću koje se jačaju neravnoteža moći i rodne hijerarhije.*
5. *Verovatnije je da će žene prijaviti nasilje tek kada poveruju da je neposredno ugrožen njihov život ili život njihove dece.*
6. *Verovatnoća smrtnog ishoda se povećava usled:*
  - težine povreda od metka
  - ograničenih mogućnosti da žene pobegnu ili pruže otpor
  - umanjene verovatnoće da će neko drugi intervenisati
  - povećanog rizika da će zlostavljač upotrebiti vatreno oružje.
7. *U incidentima sa ilegalnim vatrenim oružjem, žrtve često prećute ključne informacije iz straha od odmazde ili mogućih zakonskih posledica po počinioca.*
8. *Kulturne norme koje povezuju vatreno oružje sa muškošću i muškim identitetom mogu da utiču na slabije prijavljivanje nasilja u porodici i zloupotrebe vatrenog oružja.*
9. *Zlostavljači često koriste vatreno oružje i eksplozive da uspostave ili ponovo uspostave kontrolu nad žrtvama, posebno ako im se učini da se njihova moć dovodi u pitanje.*
10. *Postojeće procedure za procenu rizika od nasilja u porodici često ne uzimaju dovoljno u obzir specifične rizike vezane za zloupotrebu vatrenog oružja.*
11. *Postupci za izdavanje dozvola za vatreno oružje ne uzimaju dovoljno u obzir potencijalnu zloupotrebu vatrenog oružja u nasilju u porodici.*

Korak 4: Odgovorite na utvrđene rodne obrasce

Cilj: Predložite i sprovedite praktične mere koje pružaju delotvoran odgovor na utvrđene rodne obrasce i njihove uzroke. Nadovezujući se na rodnu analizu obavljen u prethodnim koracima, ova faza koristi stečene informacije da razvije konkretne taktičke i strateške akcije za rešavanje problema. Preporuke koje proističu iz rodne analize mogu biti i reaktivne i preventivne.

Na primer, na osnovu informacija stečenih u prethodnim koracima, **neke od preporuka za organe reda mogle bi da glase:**

- Postarajte se da se prilikom svakog prijavljenog slučaja nasilja u porodici bez izuzetka proveri da li na licu mesta postoji vatreno oružje—bez obzira na to da li je upotrebljeno ili nije—kao i da policijski službenik zabeleži sve informacije o prisustvu ili upotrebi oružja u svom izveštaju.
- Postarajte se da budu usvojene procedure za procenu rizika koje će se valjano i blagovremeno primenjivati u svakom prijavljenom slučaju nasilja u porodici, u skladu sa Istanbulsom konvencijom i važećim zakonodavstvom na nivou jurisdikcije.
- Postarajte se da procena rizika obuhvati sve situacije koje uključuju vatreno oružje, kao na primer: da li počinilac ili drugi član domaćinstva (uključujući i žrtvu) legalno poseduje oružje; da li postoji mogućnost da počinilac ili drugi član domaćinstva ilegalno poseduju oružje; da li počinilac ima pristup vatrenom oružju na osnovu svoje profesije i da li je obučen da ga koristi; da li počinilac ima lak pristup oružju; itd.
- Postarajte se da svako oružje u legalnom posedu počinioca bude privremeno oduzeto bez izuzetka u svakom prijavljenom incidentu, u skladu sa zakonima o oružju i nasilju u porodici, nakon čega će biti pokrenuti odgovarajući zakonski postupci. Što se tiče ilegalnog oružja, postarajte se da bude smesta trajno oduzeto.
- U slučaju prijavljenog incidenta, postarajte se da svako oružje kome počinilac ima lak pristup, kao što je oružje u vlasništvu drugih članova porodice ili lica koja žive u istom domaćinstvu, ili drugo lako dostupno oružje, bude odmah privremeno oduzeto.
- Postarajte se da službenici koji prvi dolaze na lice mesta imaju pouzdan, brz i neprekidan pristup ažuriranoj bazi podataka registrovanog vatrenog oružja, kako bi podržali delotvorne i blagovremene intervencije. Ovo bi rešilo postojeće manjkavosti u pristupu i pouzdanosti baza podataka.
- Postarajte se da je baza podataka registrovanog oružja sveobuhvatna i redovno ažurirana, sa preciznim i tačnim evidencijama svih vlasnika i njihovog registrovanog oružja. Treba sprovoditi redovne kontrole kako bi se održavala pouzdanost ove baze podataka i ispunile odredbe propisa o vatrenom oružju.

- Pored podataka o izvršenim krivičnim delima i prekršajima, postarajte se da prilikom pregleda zahteva za nabavku vatrenog oružja budu uzete i obzir i policijske službene beleške, kao i informacije o izrečenim privremenim zaštitnim merama ili zabrani prilaska.
- Uvedite praksu obaveštavanja članova uže porodice, uključujući i partnere, o tome da je njihov član porodice ili partner podneo zahtev za nabavku vatrenog oružja. Sva obaveštenja ove vrste moraju da uzmu u obzir bezbednosne rizike po članove porodice.
- Unapredite postupak provere lica tako što ćete obuhvatiti obavezne intervjue sa članovima porodice, što uključuje trenutne ili nedavne intimne partnere, kao i prijatelje, komšije, ili saradnike, pre izdavanja ili obnove dozvole za vatreno oružje.
- S obzirom na učestalost zloupotrebe ilegalnog vatrenog oružja u nasilju u porodici, postarajte se da oružje korišćeno u ovakvim incidentima bude odgovarajuće praćeno i tehnički ispitano kako bi se na osnovu toga mogli kreirati operativni odgovori i javne politike. Sistematsko praćenje svakog oduzetog komada oružja unapređuje ukupnu obaveštajnu sliku o ilegalnom oružju na lokalnom i međunarodnom nivou.

Korak 5: Formirajte rodno odgovornu obaveštajnu sliku

Cilj: Kombinujte sve nalaze iz prethodnih koraka u objedinjenu obaveštajnu sliku na osnovu koje se može postupati.

Ovo će pomoći donosiocima odluka da donesu delotvorne, na informacijama zasnovane odluke koje se odnose na prepoznatu rodnu dinamiku i uzroke problema vezanih za vatreno oružje. Osnov za ovaj korak čine informacije prikupljene i analizirane u prethodnim fazama, kao što su razvrstani podaci, utvrđeni rodni obrasci, i uvid u uzroke zloupotrebe vatrenog oružja. Objedinjavanje ovih elemenata stvara jasno, na dokazima utemeljeno razumevanje rodne dinamike u incidentima vezanim za vatreno oružje. Ovakav nijansirani obaveštajni okvir omogućava delotvorne ciljane odgovore i strateške akcije usmerene ka prepoznatim rodno specifičnim pitanjima.

Da ovo postignu, Kontakt tačke za vatreno oružje treba da:

- objedine i sumiraju sve podatke prikupljene u Koraku 1,
- naglase glavne rodne obrasce prepoznate u Koraku 2 i zaključke iz Koraka 3 koji ukazuju na njihove uzroke, posebno kada je reč o rodnim obrascima viktimizacije, vršenja krivičnih dela, zloupotrebe vatrenog oružja, i rizika,
- obuhvate predložene mere iz Koraka 4 kao odgovor na utvrđene obrasce.

Kada saberemo nalaze i utvrdimo rodne obrasce, dobijamo snažnu i jasnu obaveštajnu sliku. Evo kako bi takav obaveštajni proizvod mogao da izgleda:

U periodu od 2019. do 2023. godine, u incidentima nasilja u porodici, vatrenim oružjem ubijeno je više lica (152 – 93 žene i 59 muškaraca) nego u ma kojoj drugoj kategoriji incidenata koje dokumentuje Platforma za praćenje oružanog nasilja—više od broja nastradalih u kontekstu kriminala (144) i u sukobima na javnim mestima (135). Iako je veliki broj i žena i muškaraca nastradao u porodici (93 žena i 59 muškarca), kada pogledamo raspodelu smrtnih ishoda prema vrsti incidenta, vidimo nesrazmerno veliki uticaj zloupotrebe vatrenog oružja u nasilju u porodici na žene. U regionu je čak 68,4 % žena ubijenih vatrenim oružjem stradalo upravo u kontekstu nasilja u porodici—što je brojka gotovo osam puta veća od lica ubijenih u kriminalnim aktivnostima. U istom periodu, samo 10,9 % muškaraca ubijenih vatrenim oružjem nastadalo je od ruke članova sopstvene porodice.

U kontekstu nasilja u porodici, žene i muškarci suočavaju se s rodno specifičnim rizicima: žene su najugroženije od strane sadašnjih ili nedavnih intimnih partnera, dok su muškarci izloženi riziku od drugih muških članova porodice.

Na Zapadnom Balkanu, 50,7 % žena ubijenih vatrenim oružjem usmrtio je intimni partner. U istom periodu, to je važno za samo 0,4 % svih ubijenih muškaraca. Žene su tri puta češće ubijene od strane trenutnog ili nedavnog intimnog partnera nego od strane bivšeg.

Veliki broj smrtnih ishoda u slučajevima nasilja u porodici dramatično odudara od relativno malog broja prijavljenih incidenata, što ukazuje na specifičan rizik koji nosi prisustvo vatrenog oružja—ono značajno povećava verovatnoću gubitka života.

Zloupotreba vatrenog oružja u nasilju u porodici prijavljuje se znatno ređe od drugih incidenata s vatrenim oružjem (kontekst kriminala, sukobi na javnom mestu, incidenti nepoznatog uzroka). Od 2019. do 2023, incidenti nasilja u porodici činili su samo 3,1 % svih prijavljenih slučajeva zloupotrebe vatrenog oružja, a isti trend se može uočiti i tokom celog posmatranog perioda.

Pištolji i revolveri su korišćeni u 203 incidenta, puške i sačmare u 71 (od čega u 55 slučajeva lovačko oružje), različito oružje u 47, i automatsko ili vojno oružje u 41 slučaju. Eksplozivne naprave zabeležene su u 12 incidenata, dok su gasni pištolji i vazdušne puške prijavljeni po 11 puta.

U evidentiranim incidentima najčešće se navodi zloupotreba ilegalnog oružja. Međutim, ovo treba uzeti sa zrnom sumnje s obzirom na problem neprijavlivanja nasilja u porodici—zloupotreba legalnog oružja se verovatno još ređe prijavljuje, posebno kada oružje nije korišćeno za napad ili kada incident nije podrazumevao pretnju po život.

Utvrđeni obrasci se mogu pripisati faktorima koji utiču jedni na druge:

1. *Prisustvo vatrenog oružja dodatno umanjuje inače nisku stopu prijavljivanja nasilja u porodici.*
2. *Žene često oklevaju da prijave nasilje u porodici, posebno ako u kući postoji vatreno oružje, iz straha od eskalacije i odmazde od strane zlostavljača.*
3. *Nasilje često prolazi neprijavljeno u svojim početnim fazama, što vodi ka ozbiljnijim posledicama po žrtve kako vreme odmiče.*

4. *Vatreno oružje služi kao alatka za prisilu i kontrolu u zlostavljačkim vezama, pomoću koje se jačaju neravnoteža moći i rodne hijerarhije.*
5. *Verovatnije je da će žene prijaviti nasilje tek kada poveruju da je neposredno ugrožen njihov život ili život njihove dece.*
6. *Verovatnoća smrtnog ishoda se povećava usled:*
  - težine povreda od metka
  - ograničenih mogućnosti da žene pobegnu ili pruže otpor
  - umanjene verovatnoće da će neko drugi intervenisati
  - povećanog rizika da će zlostavljač upotrebiti vatreno oružje.
7. *U incidentima sa ilegalnim vatrenim oružjem, žrtve često prećute ključne informacije iz straha od odmazde ili mogućih zakonskih posledica po počinioca.*
8. *Kulturne norme koje povezuju vatreno oružje sa muškošću i muškim identitetom mogu da utiču na slabije prijavljivanje nasilja u porodici i zloupotrebe vatrenog oružja.*
9. *Zlostavljači često koriste vatreno oružje i eksplozive da uspostave ili ponovo uspostave kontrolu nad žrtvama, posebno ako im se učini da se njihova moć dovodi u pitanje.*
10. *Postojeće procedure za procenu rizika od nasilja u porodici često ne uzimaju dovoljno u obzir specifične rizike vezane za zloupotrebu vatrenog oružja.*
11. *Postupci za izdavanje dozvola za vatreno oružje ne uzimaju dovoljno u obzir potencijalnu zloupotrebu vatrenog oružja u nasilju u porodici.*
12. *U uslovima oružanih sukoba, vatreno oružje može da značajno uveća rizik od rodno zasnovanog nasilja, i učini žene ranjivijim.*

Kontakt tačke za vatreno oružje preporučuju sledeće kao odgovor na ove faktore:

- Postarajte se da se prilikom svakog prijavljenog slučaja nasilja u porodici bez izuzetka proveri da li na licu mesta postoji vatreno oružje—bez obzira na to da li je upotrebljeno ili nije—kao i da policijski službenik zabeleži sve informacije o prisustvu ili upotrebi oružja u svom izveštaju.
- Postarajte se da budu usvojene procedure za procenu rizika koje će se valjano i blagovremeno primenjivati u svakom prijavljenom slučaju nasilja u porodici, u skladu sa Istanbulskom konvencijom i važećim zakonodavstvom na nivou jurisdikcije.
- Postarajte se da procena rizika obuhvati sve situacije koje uključuju vatreno oružje, kao na primer: da li počinilac ili drugi član domaćinstva (uključujući i žrtvu) legalno poseduje oružje; da li postoji mogućnost da počinilac ili drugi član domaćinstva ilegalno poseduju oružje; da li počinilac ima pristup vatrenom oružju na osnovu svoje profesije i da li je obučen da ga koristi; da li počinilac ima lak pristup oružju; itd.
- Postarajte se da svako oružje u legalnom posedu počinioca bude privremeno oduzeto bez izuzetka u svakom prijavljenom incidentu, u skladu sa zakonima o oružju i nasilju u porodici, nakon čega će biti pokrenuti odgovarajući zakonski

postupci. Što se tiče ilegalnog oružja, postarajte se da bude smesta trajno oduzeto.

- U slučaju prijavljenog incidenta, postarajte se da svako oružje kome počinitelj ima lak pristup, kao što je oružje u vlasništvu drugih članova porodice ili lica koja žive u istom domaćinstvu, ili drugo lako dostupno oružje, bude odmah privremeno oduzeto.
- Postarajte se da službenici koji prvi dolaze na lice mesta imaju pouzdan, brz i neprekidan pristup ažuriranoj bazi podataka registrovanog vatrenog oružja, kako bi podržali delotvorne i blagovremene intervencije. Ovo bi rešilo postojeće manjkavosti u pristupu i pouzdanosti baza podataka.
- Postarajte se da je baza podataka registrovanog oružja sveobuhvatna i redovno ažurirana, sa preciznim i tačnim evidencijama svih vlasnika i njihovog registrovanog oružja. Treba sprovoditi redovne kontrole kako bi se održavala pouzdanost ove baze podataka i ispunile odredbe propisa o vatrenom oružju.
- Pored podataka o izvršenim krivičnim delima i prekršajima, postarajte se da prilikom pregleda zahteva za nabavku vatrenog oružja budu uzete i obzir i policijske službene beleške, kao i informacije o izrečenim privremenim zaštitnim merama ili zabrani prilaska.
- Uvedite praksu obaveštavanja članova uže porodice, uključujući i partnere, o tome da je njihov član porodice ili partner podneo zahtev za nabavku vatrenog oružja. Sva obaveštenja ove vrste moraju da uzmu u obzir bezbednosne rizike po članove porodice.
- Unapredite postupak provere lica tako što ćete obuhvatiti obavezne intervjue sa članovima porodice, što uključuje trenutne ili nedavne intimne partnere, kao i prijatelje, komšije, ili saradnike, pre izdavanja ili obnove dozvole za vatreno oružje.
- S obzirom na učestalost zloupotrebe ilegalnog vatrenog oružja u nasilju u porodici, postarajte se da oružje korišćeno u ovakvim incidentima bude odgovarajuće praćeno i tehnički ispitano kako bi se na osnovu toga mogli kreirati operativni odgovori i javne politike. Sistematsko praćenje svakog oduzetog komada oružja unapređuje ukupnu obaveštajnu sliku o ilegalnom oružju na lokalnom i međunarodnom nivou.

Korak 6: Pratite trendove i procenite odgovor

Cilj: Obezbediti sistematski pristup praćenju i proceni rodni trendova u kriminalu vezanom za vatreno oružje.

Od presudnog značaja je redovno prikupljanje podataka, jer trendovi postaju vidljivi tek vremenom, kada se posmatraju dugoročno. Ovo je posebno relevantno za rodne

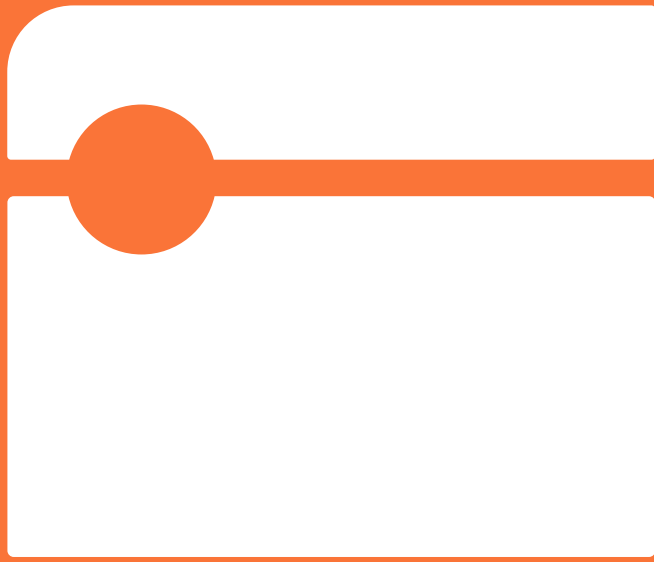
aspekte kriminala vezanog za vatreno oružje, gde su trendovi izrazito stabilni, te im je stoga potreban dugoročan multisektorski pristup.

Pored toga što omogućava razumevanje kriminala vezanog za vatreno oružje, redovno prikupljanje podataka obezbeđuje procenu delotvornosti mera za sprečavanje ove vrste kriminala i prepoznavanje oblasti koje treba unaprediti. Pomoću kontinuirane procene rezultata intervencija i sistematskog prikupljanja i analize razvrstanih podataka, ovaj korak jača prevenciju i odgovore, te pruža temelj za javne politike zasnovane na dokazima koje se bave promenljivom dinamikom nasilja u porodici i vatrenog oružja.

Glavne poruke

- Rodna analiza je glavna alatka za utvrđivanje odnosa između rodne dinamike i obrazaca na jednoj strani, i kriminala i specifičnih rizika sa kojima se muškarci i žene suočavaju u vezi s vatrenim oružjem na drugoj.
- Rodna analiza je kompatibilna sa kriminalističkom analitikom, i jača je tako što utvrđuje obrasce kriminala i prepoznaje trendove, čime pomaže u rešavanju i prevenciji krivičnih dela.
- Rodna analiza je ključna za pretvaranje sirovih podataka u obaveštajne podatke na osnovu kojih se može postupati.
- Metodologija korak-po-korak pruža Kontakt tačkama za vatreno oružje detaljne smernice za vršenje rodne analize.

---

5. Primena rodne analize u analitičkim proizvodima kontakt tačkaka za vatreno oružje

Rodna analiza može da unapredi kvalitet glavnih proizvoda Kontakt tačaka za vatreno oružje tako što će pružiti podršku stručnim licima koja vrše istrage i obezbediti informacije za strateško planiranje.

Naglašavajući rodne aspekte:

- obrazaca vršenja krivičnih dela
- puteva koji vode ka kriminalu, uključujući mogućnosti i ograničenja, rodne uloge i očekivanja,
- rizika i zaštitnih faktora u kontekstu kriminala vezanog za vatreno oružje,
- nasilja vezanog za vatreno oružje, i uloge oružja u nasilju u porodici,
- faktora koji utiču na veću potražnju za oružjem, legalnim i ilegalnim,
- rodna analiza može da unapredi:
- operacione procene koje pomažu u krivičnim istragama i operacijama vezanim za kriminalističke obaveštajne podatke
- strateške obaveštajne procene koje opisuju razmere i prirodu kriminala vezanog za vatreno oružje, kao što su:
  - mesečni izveštaji (sa razvrstanim podacima o žrtvama, počiniocima, motivima zločina, rodno zasnovanom nasilju)
  - izrada profila subjekata
  - izrada profila problema
  - analiza trendova
  - procene pretnji.

Pored ovoga, Kontakt tačke za vatreno oružje doprinose i pružanjem informacija za strategiju kontrole malokalibarskog i lakog oružja, tako što distribuiraju svoje obaveštajne proizvode koji sadrže i odgovarajuće rodne analize.

Studija slučaja: Izloženost mladih muškaraca nasilju vezanom za vatreno oružje – Primena rodne analize za izradu profila subjekata i problema

Od svih demografskih grupa, mladi muškarci su najviše skloni rizičnom ponašanju i uključivanju u kriminalne aktivnosti, što često podrazumeva i upotrebu vatrene

oružja. Oni znatno češće zloupotrebljavaju oružje u odnosu na muškarce iz drugih starosnih grupa. Na Zapadnom Balkanu, mladi muškarci su odgovorni za gotovo polovinu svih incidenata s vatrenim oružjem.

Muškarci starosti od 16 do 24 godine znatno češće prijavljuju nedavno iskustvo s vatrenim oružjem nego muškarci drugih uzrasta. Takođe su skloniji da izjave kako bi želeli da posедуju oružje. Pored toga, čak 60,5 % mladih muškaraca ove starosne grupe smatra da bi se osećali bezbednije kada bi u kući imali vatreno oružje.

Sklonost mladića od srednjih tinejdžerskih godina do kasnih dvadesetih, posebno neoženjenih i nezaposlenih, da nasilnim sukobima rešavaju naizgled banalne stvari, da „sačuvaju obraz“, nanesu štetu suparniku ili na drugi način unaprede svoj društveni status, obično se naziva **sindromom mladog muškarca**.¹⁸ Ovaj obrazac ponašanja često utiče na veću verovatnoću da će pripadnici ove demografske grupe zloupotrebiti vatreno oružje.

Sve veći broj istraživanja ukazuje na vezu između određenih normi muškosti i nasilnog ponašanja.¹⁹ Novije studije o izloženosti muškaraca oružanom nasilju posebno ističu vezu između preovlađujućeg shvatanja muškosti i potražnje za vatrenim oružjem, odnosno njegove zloupotrebe. **Preovlađujuće shvatanje muškosti** podrazumeva skup osobina, ponašanja i uloga koji se u datom društvenom, kulturnom i istorijskom kontekstu uobičajeno vezuju za dečake i muškarce. Ta uverenja, koja usađuju roditelji, porodica, mediji, vršnjaci i drugi članovi društva, stvaraju pritisak na muškarce da se ponašaju u skladu s određenim očekivanjima. Te poruke govore da muškarac treba da bude samodovoljan, „žestok“, da se drži rigidnih rodni uloga, da bude spreman da upotrebi nasilje radi rešavanja sukoba, i da izbegava sve što se smatra ženstvenim. Ponašanja i uloge povezane s muškošću obično ističu snagu, naročito fizičku, hrabrost, spremnost na rizike uključujući i rizična ponašanja, nezavisnost, asertivnost, uspeh, žestinu, stoicizam, ulogu hranitelja porodice, i izbegavanje svakog ispoljavanja slabosti. Istraživanja pokazuju da prihvatanje ovih poruka i pritisaka može biti povezano s vršenjem i doživljavanjem različitih oblika nasilja, kao i s drugim destruktivnim ponašanjima. To uključuje i upotrebu dominacije, nasilja, seksualnog nasilja i kontrole radi iskazivanja moći i superiornosti.²⁰ **Drugim rečima, moć i kontrola su osnovni pojmovi za definisanje preovlađujućeg razumevanja muškosti.**²¹

U takvom kontekstu, vatreno oružje je posebno privlačno mladim muškarcima, jer ga oni često doživljavaju kao neposredan simbol muškosti—prvenstveno moći i kontrole.²² Mladići često vide oružje kao sredstvo da brzo dosegnu društveni i ekonomski status koji misle da zaslužuju. Čini se da oružje kao simbol najviše privlači one kojima su uskraćene regularne mogućnosti za društveni ili ekonomski

18 Pogledajte: Američko udruženje psihologa, *Rečnik psihologije*

19 Brajan Hajlman i Geri Barker, 2018, *Norme muževnosti i nasilje, Uočavanje veza*, Promundo.

20 Pogledajte: Hajlman, B, Barker, G, i Harison, A, 2017, *Muški kalup: Studija o tome kako je biti mlad muškarac u Sjedinjenim Američkim Državama, Velikoj Britaniji i Meksiku*, Vašington DC i London: Promundo-US i Unilever

21 SEESAC, *Rod i malokalibarsko i lako oružje u Jugoistočnoj Evropi: Glavne bojazni i odgovori javnih politika*

22 Pogledajte: Pejđž, Ela, 2009, *Muškarci, muškost i oružje: Možemo li prekinuti tu vezu?* IANSA; Mankovski, Erik, 2013, *Šta prethodi oružanom nasilju: Rod i kultura*, objavljenu u *Oružano nasilje: predviđanja, prevencija, javne politike*, Američko udruženje psihologa; Bevan, Džejms i Nikolas Florijan, 2006, *Kad je pištolj jedini izbor: Mladići puni besa*, objavljeno u *Small Arms Survey, 2006: Nezavršena posla*, Ženeva: Small Arms Survey

napredak. Privlačnost oružja kao simbola može da bude veoma snažna, posebno za mladiće. Osim što predstavlja moć i kontrolu, oružje se vezuje i za ispunjavanje očekivanja vezanih za rodne uloge i ugled u zajednici, ili služi kao odgovor mladića na navodne izazove koji prete njihovom statusu i „muževnosti“. Mladi prestupnici često smatraju da pištolj ili puška predstavljaju sredstvo kojim održavaju reputaciju „osobe koje se bojiš i nikad je ne izazivaš“. Usmeni dokazi govore da je vatreno oružje za mladiće ponekad i deo simboličnog prelaska u svet odraslih.

Ranija istraživanja²³ u Jugoistočnoj Evropi zaključuju da na potražnju za vatrenim oružjem kod muškaraca, u većoj ili manjoj meri, utiču sledeći faktori: njihov doživljaj bezbednosti u zajednici, njihov doživljaj svrhe oružja (za ličnu zaštitu, lov, sport), lično iskustvo sa oružjem, i društvena očekivanja od muškaraca (tradicija, uverenja da „muškarac treba da nosi oružje“ i da „to uliva strah drugima“, osećaj „društvene i ekonomske nemoći“ i potreba da „ponovo uspostavi moć kroz oružje“, želja za uklapanjem u preovlađujuće predstave o muškosti, ili doživljaj oružja kao sredstva za sticanje moći). Od društveno-demografskih faktora, najveću ulogu igra starost ispitanika.²⁴

Pored rodnih uzroka nasilja i oružanog nasilja, važno je da ne potcenimo ni ulogu šireg društvenog konteksta i složenog skupa drugih faktora koji određuju da li će mladi muškarci posegnuti za nasiljem.²⁵ Istraživači ističu sledeće faktore rizika: teška roditeljska kontrola uz prisilu i nasilje, nedovoljan roditeljski nadzor, druženje sa delinkventnim vršnjacima, lično iskustvo kao žrtve nasilja i brutalnosti, prisustvovanje ili lični doživljaj nasilja u porodici ili zajednici, slabo razvijene društvene veštine, tradicionalno ili rigidno shvatanje roda, sklonost da se u drugima vide neprijateljske namere, ranija iskustva čiji je zaključak da primena nasilja vodi do „poštovanja“, posttraumatski stresni poremećaj, i druge slične okolnosti. Rod, dakle, predstavlja snažan faktor koji utiče na ovu pojavu, ali se aktivira tek kada je prisutan i niz drugih društvenih činilaca. Veze između određenih očekivanja od muškosti i vatrene oružja dovode određene podgrupe muškaraca—najčešće, mada ne isključivo, mlade—u položaj da su izloženi većem riziku i od upotrebe oružja, i od toga da postanu žrtve oružanog nasilja.

Prilikom izrade profila problema i profila subjekata, neophodno je da Kontakt tačke za vatreno oružje uzmu u obzir i ove specifične faktore koji (mlade) muškarce izlažu riziku ili podstiču rizično ponašanje.

S obzirom na navedene rizike vezane za mlade muškarce, Kontakt tačke treba da razmisle o izradi posebnog profila problema o učešću mladića u kriminalu vezanom za vatreno oružje. Takav profil omogućava bolje razumevanje postojećih i novih krivičnih dela i incidenata, prioritarnih lokacija, i ostalih visokorizičnih pojava. On pruža detaljniji uvid u trendove kriminala među mladim muškarcima (uključujući i žarišta) od onoga što taktička procena može da ponudi, pomaže u identifikaciji i selekciji osumnjičenih i žrtava, olakšava određivanje prioritarnih rizika i problema, otkriva obaveštajne praznine, i jasno ističe prilike za prevenciju, prikupljanje obaveštajnih podataka, primenu zakona, i rad sa zajednicom.

Pored profila problema, i profil subjekata za mlade muškarce treba da obuhvati rodne aspekte. Profil subjekta daje detaljan prikaz osumnjičenog ili žrtve, potkrepljuje

23 SEESAC, 2006, *Đavo je u oružju – Kultura oružja u Jugoistočnoj Evropi*

24 Pejđž, Ela, 2009, *Muškarci, mužkost i oružje: Možemo li prekinuti tu vezu?*

25 Bevan, Džejms i Nikolas Florijan, 2006, *Kad je pištolj jedini izbor: Mladići puni besa*, objavljeno u *Small Arms Survey, 2006: Nezarvšena posla*, Ženeva: Small Arms Survey

istrage u slučaju teških ili ozbiljnih krivičnih dela, i koristan je u istraživačkom radu. Takođe, profil subjekta pomaže u određivanju prioriteta među licima koja treba da budu predmet istrage.

Evo nekoliko konkretnih pokazatelja i oblika rizičnog ponašanja kod mladih muškaraca na koje Kontakt tačke za vatreno oružje posebno treba da obrate pažnju:

- *nasilje prema ženama i pripadnicima određenih grupa (na osnovu etničke pripadnosti, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, invaliditeta, starosti, vere, itd.);*
- *ranija maloletnička delinkvencija;*
- *povezanost s bandama i huliganstvo;*
- *vršnjačko nasilje, naročito zlostavljanje i maltretiranje;*
- *nasilje na sportskim priredbama;*
- *zloupotreba alkohola ili droga, što može da ukazuje na probleme sa rasuđivanjem i gubitak samokontrole;*
- *opasna, nepromišljena ili bahata vožnja;*
- *sajber-kriminal;*
- *okrutnost prema životinjama, posebno nanošenje patnje ili povreda.*

Kada je reč o prisustvu na društvenim mrežama i internetu, posebnu pažnju treba obratiti na svaki sadržaj koji:

- *promoviše ili veliča nasilje u bilo kom kontekstu;*
- *ispoljava mizoginiju, govor mržnje prema ženama i devojkama, ili druge predrasude prema ženama;*
- *opravdava ili poziva na nasilje nad ženama i devojkama, uključujući rodno zasnovano nasilje, seksualno nasilje, uznemiravanje i zlostavljanje;*
- *pozitivno pominje masovne pucnjave ili lica koja su ih izvršila;*
- *sadrži govor mržnje ili nasilne stavove prema određenim grupama (na osnovu etničke pripadnosti, seksualne orijentacije, rodnog identiteta, invaliditeta, starosti, vere, itd.);*
- *ukazuje na učešće u sajber-maltretiranju, internet uznemiravanju ili sajber-kriminalu;*
- *ukazuje na pripadnost bandama;*
- *ukazuje na radikalizaciju ili nasilni ekstremizam;*
- *podstiče nasilje na sportskim priredbama;*

- *promoviše opasnu, nepromišljenu ili bahatu vožnju;*
- *ukazuje na okrutnost prema životinjama.*

Ovakve kontrolne liste se već koriste u *Smernicama za rodno odgovorno odobravanje zahteva za nabavljanje vatrenog oružja*, koje je razvila regionalna radna grupa sastavljena od predstavnika ministarstava unutrašnjih poslova sa Zapadnog Balkana, uz tehničku pomoć SEESAC-a.

Cilj ovih Smernica je da pruže podršku stručnim licima koja se bavi odobravanjem dozvola za vatreno oružje da uključe rodnu perspektivu u ovaj postupak, čime će:

- delotvorno sprečiti zloupotrebu oružja u nasilju u porodici, posebno nasilju nad ženama, jer će adekvatno uzeti u obzir okolnosti koje možda predstavljaju faktore rizika;
- sprečiti zloupotrebu oružja od strane grupa koje su najviše izložene riziku od takvog ponašanja—pre svega muškarci između 18 i 30 godina.

Pored ovoga, Smernice nude i niz pitanja koja treba postaviti prilikom vršenja provere lica, kako bi se lakše procenio rizik. Svrha ovih pitanja je da pomognu u proceni sklonosti ka rizičnim ponašanjima.

POJMOVNIK²⁶

Rod Rod se odnosi na uloge, ponašanja, aktivnosti i osobine koje određeno društvo u određenom vremenskom trenutku smatra prikladnim za muškarce i žene. Pored društvenih osobina i mogućnosti koje se vezuju za muškarce ili žene, kao i za odnos između muškaraca, žena, devojčica i dečaka, rod obuhvata i međusobne odnose muškaraca i žena. Ove osobine, mogućnosti, i veze su društveno konstruisane, i uče se socijalizacijom. Specifične su za kontekst i vremenski trenutak, i mogu se menjati. Rod određuje šta se očekuje, šta je dozvoljeno, i šta se vrednuje kod žena i muškaraca u određenom kontekstu. U većini društava, postoje razlike i nejednakosti između žena i muškaraca u pogledu dodeljenih odgovornosti, dozvoljenih aktivnosti, pristupa i kontrole resursa, i mogućnosti za donošenje odluka. Rod je deo šireg društveno-kulturnog konteksta, zajedno sa drugim važnim kriterijumima za društveno-kulturnu analizu, koji uključuju klasni položaj, rasu, nivo siromaštva, etničku pripadnost, seksualnu orijentaciju, godine starosti, i druge.

Rodne norme Rodne norme su ideje o tome kakvi žene i muškarci treba da budu i kako treba da se ponašaju. One obuhvataju standarde i očekivanja kojih se žene i muškarci uglavnom pridržavaju, u okviru raspona definisanog na osnovu stavova određenog društva, kulture i zajednice u određenom vremenskom trenutku. Rodne norme se usvajaju i internalizuju na samom početku života, i mogu da vode ka ciklusu rodne socijalizacije i stereotipa.

Rodne uloge Rodne uloge su društvene norme i standardi ponašanja koji se u okviru određene kulture smatraju društveno prikladnim za osobe određenog pola. Na kolektivnom planu, rodne uloge često određuju tradicionalne odgovornosti i zadatke koji se dodeljuju ženama, muškarcima, devojčicama, i dečacima (pogledajte rodnu podelu rada). Rodne uloge se vremenom mogu menjati.

26 Definicije date u ovom Pojmovniku koriste različite izvore, koji uključuju: 1. [Pojmovnik rodne ravnopravnosti](#), Centar za obuku UN Women; [Vodič za obuku o rodnim pitanjima za Ministarstvo odbrane Republike Srbije i Vojsku Srbije](#); UNDP SEESAC, [Pojmovnik i rečnik rodne ravnopravnosti](#); Evropski institut za rodnu ravnopravnost.

Pol Pol (biološki pol) se odnosi na fizičke i biološke odlike na osnovu kojih se razlikuju muški i ženski pripadnici vrste. Ove odlike se zasnivaju na fiziološkim faktorima kao što su polni hromozomi, reproduktivni organi i različite uloge u reprodukciji, hormoni, i sekundarne odlike. Polne odlike generalno ostaju iste tokom vremena i u različitim kulturama.

Rodna ravnopravnost Rodna ravnopravnost se odnosi na jednaka prava, odgovornosti i mogućnosti za žene i muškarce, devojčice i dečake. Ona podrazumeva da se interesi, potrebe i prioriteti žena i muškaraca jednako uzimaju u obzir, uz uvažavanje razlika između različitih grupa žena i muškaraca. Rodna ravnopravnost nije samo žensko pitanje, već se tiče i muškaraca i žena, te u njoj treba da učestvuju i jedni i drugi. Ravnopravnost između žena i muškaraca se smatra pitanjem ljudskih prava i preduslovom, kao i indikatorom, održivog razvoja usmerenog na dobrobit ljudi.

Rodna perspektiva Perspektiva koja uzima u obzir rodne razlike prilikom proučavanja svake društvene pojave, javne politike, ili procesa. Pojam „rodna perspektiva“ odnosi se na pristup koji analizira uticaj roda na mogućnosti, društvene uloge, i međusobne interakcije ljudi. Ovaj pristup omogućava rodnu analizu i potonje uvođenje rodne perspektive u svaki predloženi program, javnu politiku, ili organizaciju.

Rodna svest Rodna svest podrazumeva kritičko ispitivanje toga kako razlike u rodnim ulogama, aktivnostima, potrebama, mogućnostima i pravima utiču na žene, muškarce, devojčice i dečake u određenoj tematskoj oblasti, situaciji ili kontekstu. *Izvor: EIGE*

Rodna statistika Rodna statistika je statistika koja tačno prikazuje razlike i nejednakosti između žena i muškaraca u svim oblastima života. Rodnu statistiku definišu sledeće karakteristike: (a) **podaci razvrstani prema polu**—podaci se prikupljaju i prikazuju razvrstani prema polu kao prema primarnoj i osnovnoj klasifikaciji; (b) podaci koji obuhvataju rodna pitanja; (c) podaci zasnovani na konceptima i definicijama koje adekvatno održavaju razlike između žena i muškaraca, i beleže sve aspekte njihovih života; i (d) metodi prikupljanja podataka koji uzimaju u obzir stereotipe i društvene i kulturne faktore koji mogu da utiču na rodne predrasude. Primeri predrasuda vezanih za pol u prikupljanju podataka uključuju nedovoljno prijavljivanje ekonomskih aktivnosti žena, umanjivanje broja devojčica, u smislu nedovoljnog beleženja njihovih rođenja ili smrti, ili nedovoljno prijavljivanje nasilja nad ženama. *Izvor: EIGE*

Podaci razvrstani prema polu Podaci razvrstani prema polu su podaci o pojedincima prikazani zasebno za muškarce i žene. Rodna statistika se oslanja na podatke razvrstane prema polu i prikazuje realnost života žena i muškaraca, kao i javnih politika vezanih za rod.

Uvođenje rodne perspektive	Uvođenje rodne perspektive podrazumeva sistematsko razmatranje razlika između uslova, položaja, i potreba žena i muškaraca u svim javnim politikama i akcijama. Uvođenje rodne perspektive zahteva procenu posledica svake planirane akcije po muškarce i žene, što obuhvata zakonodavstvo, javne politike, ili programe u svim oblastima i na svim nivoima. Reč je o strategiji čiji je cilj da problemi i iskustva muškaraca i žena postanu ravnopravan sastavni deo kreiranja, sprovođenja, praćenja i evaluacije javnih politika i programa u svim političkim, ekonomskim, i društvenim oblastima, tako da muškarci i žene uživaju jednaku korist, uz suzbijanje nejednakosti. Konačni cilj je ostvarenje rodne ravnopravnosti.
Femicid	Femicid (poznat i kao feminicid) je namerno, rodno motivisano ubijanje žena i devojčica. Podrazumeva čin ubistva žene od strane muškarca, motivisan mržnjom prema ženama, prezirom, zadovoljstvom, osećajem vlasništva, ili nadmoći nad ženama. Femicid se razlikuje od ubistava muškaraca na specifične načine. Na primer, većinu femicida su izvršili partneri ili bivši partneri žena, a često podrazumevaju i dugoročno zlostavljanje u kući, pretnje ili zastrašivanje, seksualno nasilje, ili situacije u kojima žene imaju manje moći i lošiji pristup resursima od njihovih partnera. ²⁷
Ženstvenost	Ženstvenost se odnosi na različite predstave o tome šta znači biti žena, što obuhvata obrasce ponašanja vezane za navodno mesto žene u okviru datog skupa rodnih uloga i odnosa.
Muškost	Muškost se odnosi na različite predstave o tome šta znači biti muškarac, što obuhvata obrasce ponašanja vezane za navodno mesto muškarca u okviru datog skupa rodnih uloga i odnosa.
Rodno slepilo	Ovaj pojam se odnosi na nedostatak svesti da se uloge i odgovornosti muškaraca i dečaka, odnosno žena i devojčica, dodeljuju u okviru specifičnih društvenih, kulturnih, ekonomskih i političkih konteksta i polazišta.
Rodno osetljiv	Rodna osetljivost znači uzimanje u obzir rodnih normi, uloga, i odnosa. Rodna osetljivost podrazumeva rodnu svest, iako često ne znači i preduzimanje mera za ispravljanje situacije i suzbijanje neravnopravnosti nastale usled nejednakih normi, uloga ili odnosa.

---

27 Svetska zdravstvena organizacija, 2012, Razumevanje i odgovor na nasilje nad ženama

Rodno odgovoran

Rodno odgovoran pristup je onaj gde je rod od ključnog značaja za ostvarenje pozitivnih rezultata. Ovaj pristup stavlja rodna pitanja u centar kreiranja programa, a primarni cilj je transformacija restriktivnih rodni normi, uloga, i nejednakih odnosa moći. Sistematski preispituje rodne norme, uloge, i odnose između muškaraca i žena, uključujući njihove različite potrebe, te proučava načine na koji ova dinamika utiče na pristup i kontrolu resursa. Kreiranje programa u ovoj kategoriji najčešće podržava inicijative za preraspodelu moći, unapređenje zajedničkog donošenja odluka, i ravnopravnu kontrolu resursa, uz rad na unapređenju osnaživanja žena. Intervencije su krojene tako da ciljano donose korist specifičnim grupama žena ili muškaraca (ili oboma), kako bi ispunile njihove potrebe ili ostvarile ciljeve javnih politika i programa.

SEESAC-ove odabrane publikacije o rodu i kontroli malokalibarskog i lakog oružja

[Zloupotreba vatrenog oružja u nasilju u porodici na Zapadnom Balkanu: ključni trendovi i izazovi. \(2025\)](#)

[Žene u oblasti kontrole malokalibarskog i lakog oružja na Zapadnom Balkanu \(2025\)](#)

[Razumevanje faktora koji podstiču potražnju i zloupotrebu vatrenog oružja na Zapadnom Balkanu – nalazi istraživanja i preporuke \(2025\)](#)

[Smernice za službenike i službenice Ministarstava unutrašnjih poslova i policijskih službi za komunikaciju s medijima u slučajevima zloupotrebe vatrenog oružja u rodno zasnovanom nasilju \(2024\)](#)

[Analiza medijskog izveštavanja o zloupotrebi vatrenog oružja u muškom rodno zasnovanom nasilju nad ženama na Zapadnom Balkanu \(2024\)](#)

[Smernice za procenu i odgovor na rizike u vezi sa zloupotrebom vatrenog oružja u nasilju u porodici \(2024\)](#)

[Smernice za rodno odgovorno odobravanje zahteva za nabavljanje vatrenog oružja \(2024\)](#)

[In Focus Armed Violence Monitors](#)

[Guidelines for Gender Analysis of Legislation and Policies Relevant for Small Arms Control. \(2022\)](#)

[Gender Analysis of SALW Control Legislation and Policies in the Western Balkans – reports \(2022\).](#)

[Kontrola malokalibarskog oružja - Slučaj za uvođenje rodne perspektive Iskustva Jugoistočne Evrope \(2022\)](#)

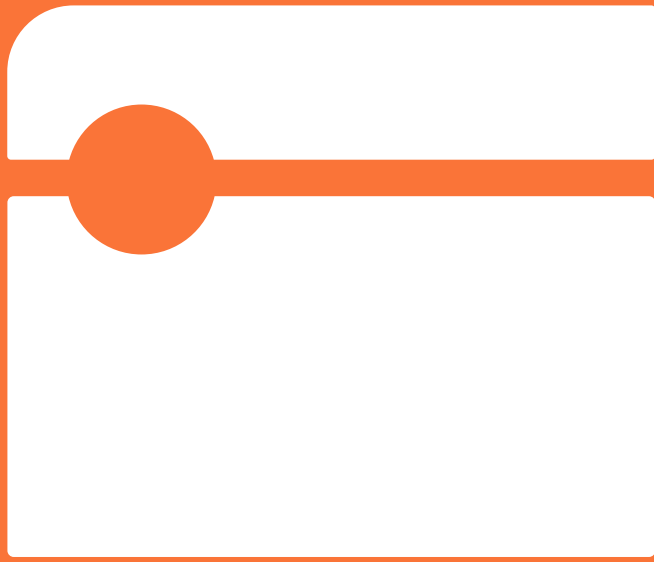
[Istraživanja u oblasti malog i lakog naoružanja \(2019\)](#)

[Men and Firearms in Southeast Europe. \(2019\).](#)

[Gender and Small Arms Fast Facts, \(2019\)](#)

[Rod i malokalibarsko i lako oružje Glavna pitanja i strateški odgovori u Jugoistočnoj Evropi \(2016\)](#)

[Praktični vodič za integrisanje rodne perspektive u zakonodavni i strateški okvir kontrole malokalibarskog i lakog oružja \(2016\)](#)

CIP

